

1677

la tosca

juliol - agost 2006

Imatge de la nova oficina Moia

A caixaManresa compartim, amb els clients, projectes i il·lusions, i els ajudem a fer-les realitat. Compartim els reptes del creixement i la millora constant, amb productes i serveis fets a mida. I compartim una especial passió pel territori, les persones i el seu benestar.

caixaManresa

A Moia, per millorar el servei i l'atenció personalitzada, ens hem traslladat.
A partir d'ara els esperem a l'Av de la Vila, 11, tel. 93 830 04 01

www.caixaManresa.es / 902 44 43 42

Índex

Editorial	3
Pluviomètrica	4
Residències	5
Pensaments caçats al vol	6
Caminades pel Moianès	7
Mirar i escoltar	8
El Moianès fa cent anys segons «El Pla de Bages»	
Juliol-agost de 1906	9
Un nou manual de Carles Riera	14
Experiències de la presó: Quatre Camins	17
El pou de glaç	19
Sóc una intel·lectual?	20
Vida municipal	21
Biblioteca de Mojà	24
Festa de la Convivència	25
Premi a una iniciativa empresarial	28
L'Esplai	29
Campanades	30
VIII Aplec de Ferrerons	31
Cent cinquanta anys de les Dominiques del P. Coll	33
Publicacions	34
Rafel Casanova, heroi i mite	38
Noticiari	45

DIPÒSIT LEGAL B-4501-1983

MOJÀ

JULIOL-AGOST 2006

Any 60 Núm. 660-661

Redacció: Joies, 11, tel 93 820 81 36

Impressió: Winihard Gràfics, Mojà

Fotografies: Renom, J. Soler,
Arxiu Alsina i particulars

LA TOSCA es membre de l'Associació
Catalana de la Premsa Comarcal

LA TOSCA a INTERNET:

<http://www.latosca.org>

latosca @ latosca.org

GOIGS A LA MARE DE DÉU ASSUMPTA DE MOJÀ

Pel cel tan ample i tan clar
que el Senyor ens donava un dia,
crideu-nos a vós, Maria,
Verge Assumpta de Mojà

Crideu-nos al vostre cel
per reprendre la dormida
dintre mateix de la vida
de l'Amor, etern, fidel.
Quin goig el bell somiar
a plena llum d'un sol dia.
Crideu-nos a vós, Maria,
Verge Assumpta de Mojà.

Mare de Déu de Mojà,
seny nostre i mesura nostra,
estelada que es fa sostre,
sostre que ens dóna la mà.
Quan ens calgui traspasar
i ens abracci l'agonia,
crideu-nos a vós, Maria,
Verge Assumpta de Mojà.

Amb aquest fragment (la tornada, la primera estrofa i l'última) dels goigs compostos pel poeta Manuel Bertran i Oriola (de qui acaba d'aparèixer l'Obra poètica, com comentarem en una altra ocasió) desitgem als nostres subscriptors, lectors, anunciants i amics una joiosa festa major.

ESTACIÓ PLUVIOMÈTRICA DE L'ESCOLA PIA DE MOIÀ

LATITUD 41°48'53" N - LONGITUD 2°5'44" E - ALTITUD 741 m

Juny del 2006

DÈCADA	TEMPERATURES			ESTAT DEL CEL			VENT	PLUJA	
	MÀX.	MIN.	MIT.	Serens	Coberts	Núvols	Dominant	PARCIAL	TOTAL
De l'1 al 10	24'5	3'5	16'3	5	-	5	SW		
De l'11 al 20	28	8	20'1	6	1	3	SW	1'1	
Del 21 al 30	31	14	23	4	1	5	SW		1'1

Aquest mes ha estat el segon juny més eixut des de 1913. En 1947 van caure 0'9 l. En 1931, 5 l.

Carles Illa i Casanova té establerts els següents serveis d'informació meteorològica per internet: MeteoMoià: <<http://www.elmoianes.net/meteoMoia.htm>>

Visió del temps en directe: <http://www.elmoianes.net/meteoMoia_WebCam.htm>

Fotografia actualitzada sobre el temps:

<http://www.elmoianes.net/meteoMoia_WebCam_Foto.htm>

Escorxador Comarcal del Moianès

Zona Industrial
Avda. del Prat, s/n
08180 MOIÀ

Tel. / Fax 93 820 80 84
Mòbil 608 44 21 87
Partic. 93 830 09 20

RESIDÈNCIES

En Josep és un home gran. Ha pagat durant tota la seva llarga vida les quotes de la Seguretat Social. La seva muller fa temps que va morir i en Josep s'ha anat arreglant amb la seva vida com ha pogut. Té els fills casats, tres, i ell no vol donar molèsties a cap, però sap també que li arriba el moment en què no podrà viure sol. Perd la memòria, s'oblida d'apagar llums, es cansa cada dia més, no té il·lusions, té por de deixar el foc encès i en alguns moments pensa que el millor per a ell seria reunir-se ja amb la dona amb qui va compartir la vida.

Els fills s'adonen de la decrepitud del seu pare i parlen de tenir-lo un mes cada un, però en Josep vol tenir una casa pròpia i no ser una mena de convidat o un destorb en una altra llar i que acabat el mes haurà d'agafar el fardell i traslladar-se a una altra casa i així successivament. L'home no dubta de la bona voluntat d'aquelles criatures que fa molts anys va engendrar, però sap que la vida ha canviat, que treballen i necessiten un esbarjo que amb un vell a casa no sempre és possible. En Josep no es queixa. Encara que ell i la seva dona van cuidar els pares d'ell i els d'ella amb tot l'amor i comprensió, sap sobradament que en els temps actuals això ja no és possible. No demana res més, i, encara en silenci, desitja una mica de tranquil·litat per als anys de vida que li queden.

Té diners per a pagar l'estada i una residència i sap que un dia no gaire llunyà no li quedarà altre remei que tancar la casa i hostatjar-se en un d'aquests establiments, però aquí comença el problema.

L'Hospital-Residència de la Vila de Moià és, segons tothom li diu, magnífic, però té una llista d'espera de més de tres-centes persones. Com podrà entrar en Josep en aquesta casa si és vell i li

queden pocs anys de vida? Sap que podria anar en una altra residència de Moià o comarca, però l'home es rebel·la. Primer, perquè necessita una intimitat que no tindrà en haver de compartir l'habitació i el bany amb altres persones amb qui, per l'edat, no té cap interès a relacionar-se, i després perquè ha pagat molts diners a la Seguretat Social, no perquè facin carreteres, ni aeroports, ni centrals hidroelèctriques, ni que es gastin diners en recepcions i festes. Tot això li estaria molt bé si a més es recordessin que la població està envellint d'una manera alarmant i cada dia seran més necessàries unes residències confortables on passar els últims dies de la vida, ja que no podrà estar envoltat de la família. Són molts els avis que no disposen de les quantitats astronòmiques que demanen els establiments una mica confortables.

En Josep no entén que ell, un home de bé, que ha pagat impostos de bon grat pensant que tindria la vellesa solucionada, es troba al final del llarg camí de la vida i no sap on anirà a raure. I això l'angoixa, perquè se sent impotent, sol i quasi desvalgut davant una administració que li demana diners per a fer el país més ric i pròsper. Ara, quan necessita una recompensa, ningú no l'ajuda i sent el desemparament de la persona que ja no té forces per a lluitar.

En Josep mentre pugui es resistirà a anar en un establiment en què no pugui tenir un moment d'intimitat. Quan van portar-lo a l'hospital per una caiguda, va haver d'aguantar la companyia d'un home que s'estava acabant i, a més del dolor que ell sentia, havia de compartir el d'un malalt que va morir al seu costat. Sap què és conviure amb una persona estranya i per això tremola en pensar que un dia es pot trobar en una residència amb aquesta situació.

Els hospitals, per la part mèdica, són magnífics, però tenir a l'habitació altres persones, totes amb el dolor que ja comporta el fet de veure't fora de casa, i haver de compartir tantes coses íntimes, fa que la pena augmenti i les forces fallin.

En el país hi falten moltes coses que semblen imprescindibles i els governants dediquen la seva activitat a fer la vida més accessible als ciutadans, però també de cara a la galeria. És molt diferent fer-se la fotografia inaugurant grans obres públiques que no pas amb avis en cadira de rodes o impossibilitats, i cada dia n'hi ha més, perquè la població envella, però no sempre les condicions de vida en què es troben són de qualitat.

En Josep s'alegra que inaugurin llars d'infants; que la salut pública respongui; que les carreteres siguin vies més ràpides, encara que destrossin molts paisatges; que es preocupin de l'habitatge, que

deixa descontent principalment el jovent; que es procuri una seguretat ciutadana amb poc èxit; que la immigració pugui ser un tema alarmant, i moltes altres coses que en Josep no vol recordar perquè ell ha contribuït amb els seus impostos a crear una societat més rica, més avançada, més moderna, però ell necessita un lloc on l'atenguin, on el cuidin, no com un vell per qui no tenen consideració, sinó com una persona que al llarg de la seva vida ha adquirit uns drets, uns costums als quals li costaria molt de renunciar.

En Josep no vol caure en una depressió ni vol capficar-se. Surt al carrer i mira el cel i confia, vol confiar en la família, en els amics, en els governants. Ho necessita per a tirar endavant, per a aferrar-se a l'esperança, que en els seus anys és ja l'única cosa que li queda.

Agustina CANTÓ

PENSAMENTS CAÇATS AL VOL

És molt útil per a quan ens jubilem tenir sempre alguna cosa per fer, algú per estimar i alguna cosa per esperar.

La felicitat total no deu existir, però hi ha molts substituïts que es poden ben bé aprofitar.

Som feliços si ens acontentem de ser el que som.

Es sempre una bona solució trobar gust en el que fem, més que no pas fer el que ens dona gust.

Hi ha tres coses que van molt bé per a ser feliç: la fe, els llibres i un amic.

Ens ensenya més un fracàs que mitja dotzena d'èxits.

Tant si es baralla un roc amb un càntir com un càntir amb un roc, sempre rep el càntir. És perillós discutir-se amb els més forts.

Els fumadors són la gent més tolerant: no n'hi ha cap que es queixi dels qui no fumen.

Deixar de fumar és de les coses més fàcils del món: tots els fumadors ho han deixat deu mil vegades.

El qui vol governar assenyadament ha de veure-ho tot i no adonar-se de res, sentir-ho tot i no fer-ne cabal.

Les autoritats i les sabates noves al cap d'uns quants dies no estrenyen tant.

L'ideal d'un bon governant és saber pactar i dialogar. Cal recordar que pactar no vol pas dir cedir.

Tenir majoria absoluta no autoritza ningú a fer passar el clau per la cabota.

Per a ser un bon governant cal estar disposat a saber rectificar a cada moment.

En temps de pau, els fills enterren els pares, i en temps de guerra els pares enterren els fills.

Sebastià CODINA
(«Vacarisses», febrer 2004)

CAMINADES PEL MOIANÈS

continuant el cicle de caminades curtes per diferents llocs del Moianès, que organitza Rivendel, el dia 14 de maig es va fer la catorzena caminada. A les nou del matí vam sortir, des de la plaça de Catalunya o dels ànecs, de Moià, una colla de vuitanta-nou caminaires. Vam anar en direcció sud-est cap al carrer de Massamsó i carretera de Vic fins a la rotonda que hi ha a la cruïlla amb l'avinguda de Pau Casals i l'avinguda de la Indústria: en aquesta rotonda hi ha un dolmen de nova construcció.

D'allà vam anar per l'avinguda de la Indústria cap a l'avinguda del Prat (quant es «avingudes», oi?; curiosament, si mirem el diccionari, ens diu que una avinguda és una via ampla, ordinàriament vorejada d'arbres, que porta a un palau, a una plaça, a un indret important...). Tot seguit vam passar pel costat

del camp de vol del Prat i de la casa pairal del Prat, que poguérem admirar de fora estant.

Seguidament vam girar cap al nord-est i vam anar per un camí ple d'herbei fins al Masot, una altra gran casa pairal de la plana moianesa. Vam seguir camí, ara ja cap a l'est, entre el pla del Masot i els plans del Gai, aquests encara més plens d'herba, cosa ben agradable de trepitjar. A banda i banda hi teníem uns magnífics camps, molt ben cuidats, curulls d'espigues.

Vam passar pel costat de la casa del Gai, ara tancada, i seguint camí baixàrem cap a la riera del Gai i al sot de la Tomba. Encara que sigui de passada, hem de dir que la riera no portava gaire aigua, però la poca que duia es veia neta. Després vam passar pel costat de l'antic Molí de Perers, del qual encara es pot veure el perímetre de la bassa. La

Els caminaires esmorzant a la Serreta

casa, a més d'enrunada, ha quedat tapada per la vegetació i, per tant, no es veu.

Seguirem camí per pujar cap al lloc anomenat la Serreta, on vam esmorzar i ens varen explicar una llegenda. Tot seguit anàrem a veure la cista de Perers i, seguint camí, més o menys cap a l'est, ja que fèiem una mica de marrada per tal de no trepitjar camps de conreu, vam anar a sortir a la carretera asfaltada que porta a les coves del Toll, just a l'indret on hi ha el dolmen del Cospinar.

Vist aquest i feta la foto de record del grup, vam prosseguir, sempre cap a llevant, per anar a trobar el torrent del Bassot. El camí era baixant per un corriol marcat amb pilotets de pedres fins a arri-

bar a l'avenc del Bassot que hi ha en aquest torrent i que quan plou és una de les entrades d'aigua a les coves del Toll. Vam poder veure el forat i poca cosa més, ja que el torrent baixa ben sec.

Després i tot seguint les fites de pedres vam arribar a l'esplanada de les coves del Toll, i qui va voler les pogué visitar, i així gaudir de la bellesa i de la interessant història que guarda, explica-da pels guies que allà hi ha.

Vam donar per acabada l'excursió allà mateix. Alguns varen fer la tornada a peu i altres ho feren amb cotxes.

Finida aquesta caminada, esperem la pròxima, a veure per on ens portarà.

Sebastià PADRISA

MIRAR I ESCOLTAR

Mk vui, de bon matí i del llit estant, he m^hk sentit cantar un ocell: refilava i I refilava; semblava com si volgués dir-me: «Au, desvetlla't, que ja ha arribat la primavera.»

M'agrada escoltar el cant dels ocells, de les cigales a l'estiu i dels grills. A vegades miro si trobo el cau on s'amaguen.

També és bonic escoltar el cant del cucut. Un dia, allà a la vall de la Tosca, dreta sobre els graons de l'escala de gats, mirava i escoltava: mirava l'aigua com baixava riera avall i escoltava el soroll que feia. Els graons de l'escala de gats són molt fins, esmolats i relliscosos. A banda i banda hi ha dos pins que creixen sobre les roques, i al fons de la vall escoltava el cant del cucut.

M'agrada mirar-me el mar, amb els grans vaixells carregats de gent, i escoltar el soroll de l'aigua que pica sobre les roques i se'n torna mar endins.

Si passegem per la muntanya, m'encanta veure un pastor amb un ramat de xais o bé unes vaques pasturant en un camp verd, amb els seus vedellets al costat, i escoltar el so de les esquelles

que porten penjades al coll perquè no es perdin. Mirar-me els pollancres i els plataners com el vent els gronxa; ara, en aquest temps, són alts, verds i carregats de fulles. Contemplar una posta de sol quan cau la tarda.

És molt bonic també mirar la vista que té el nostre poble des de diferents llocs del Moianès, sota la falda de les costes que l'envolten: la Creu, el Salgot, el Pol, el Grony; observar el campanar il·luminat a la nit, i de dies escoltar el repiqueig de les campanes per les festes grosses; fer costat als gegants, que omplen de festa els nostres carrers, i escoltar l'espinguet dels grallers que no paren de tocar.

De tant en tant, m'agrada aixecar el cap i mirar el cel, quan es veu tan blau i sense cap núvol, i veig les ratlles blanques dels avions que passen tan amunt, i m'encanta escoltar el poc soroll que fan.

L'ocell que em desperta, l'aigua de la Tosca i el mar. Ara mateix sembla que m'ho estic mirant i escoltant.

D. FONTS

EL MOIANÈS FA CENT ANYS SEGONS «EL PLA DE BAGES»

JULIOL-AGOST DE 1906

5 de juliol de 1906

MOYA.— L'escòla pública municipal dirigida per la senyoreta dònya Joaquina Carreras y Barreras (1) celebrà 'l diumenge prop passat eczàmens públics del curs, bax la presidència de la Junta d'Ensenyansa. La senyoreta Carreras s'acredità novament d'espèrta professora, qualificació conquerida entre 'ls moyanèsos d'ensà que dirigèx P'Escòla. Feu lluí les noyètes y senyoretetes devant la Junta y nombrós públic, ab el següent programa: Història Sagrada, Gramàtica, Aritmètica, Geografia y Urbanitat. En l'esposició de labors era primorosa la secció de roba blanca. Fou molt felicitada per la Junta, pares y intel·ligent públic; que rebí també nostra coral felicitació desde aquestes columnes.

— El dia 29 del prop passat mes se celebrà la conclusió del mes del Sagrat Còr de Jesús ab escepcional solemnitat. L'altar estava adornat ab aquell gust artístic, majestuós y propi de nostre antic sagristà en Benet Mas (2). Hi ressaltava extraordinàriament un núvol circular enfront del Sacrari. La part musical fou religiosament interpretada pel Còro y organista de la Reverent Comunitat. Dirigí la paraula divina a la nombrosa concurrència el beneficiat de la metexa Rnt. Roqueta (3), remarcant tota la importància del seu sermó a la fàcil, útil y remerciada organisació nova del Apostolat de la Oració del Sagrat Còr de Jesús.

— El director del Apostolat Il·lustre senyor Arxipreste ha nombrat Secretari del metex, al beneficiat Rnt. Evarist Morató,

despatxant en pocs dies els diplomes de celadors y celadores, còm també les cèdules d'agregació que li havia entregat el senyor Director.

— S'han distribuit les aygues potables a les cases particulars havèntse proveït també a la Casa Rectoral.

— Se treballa activament en la fàbrica d'electricitat.

— L'òrdi ja es segat, les xexes y forments a n'alguns camps es qüestió de pocs dies el comensaro. Regular anyada, que hauria sigut més bona a no havèrse soptat ab les calors extraordinàries y sobtades dels primers dies de juny.

— Se tròven entre nosaltres varies distingides famílies que venen a passar l'istiu a Moya.

Sien benvinguts.

9 de juliol de 1906

A Moya s'està organisant l'instructiva festa del Arbree.

Segons nostres notícies tindrà lloc el dia 16 d'agost vinent y se repartiran premis als agricultors de Moya, Castellersòl, Auló, Artés, Estany, Castellcir, Monistrol, Calders y Collsuspina, que hagin plantat mes arbres fruyters durant l'any dintre 'l tros de terra d'una quartera de sembradura.

El Rey ha enviat rics premis pera la festa y 'l ministre de Foment ha donat per conducte del senyor Viriàs 500 pessetes. La Diputació provincial de Barcelona contribuèx també al esplendor de la festa ab 700.

A primers d'agost arribarà a Moya el distingit fill d'aquella vila y eminent artis-

ta nostre bòn amic dòn Francisco Vinas que actualment se tròva a Roma.

11 de juliol de 1906

MOYA. — Les Germanes Carmelites de la Caritat que dirigèxen una de les escoles públiques municipals d'aquèsta vila, celebraren diumenge dia 8 del corrent mes els eczàmens de fi de curs de llurs educandes; mès ben dit un certamen literari y artístic, en el que la Junta d'Ensenyansa y nombrosíssim públic se feren càrreg de l'esmerada instrucció y educació pràctiques esmersades per les professores religioses.

Presidèx l'acte el senyor Vilarrubia (4) y la simpàtica nena Antonièta Matarrodona (5) pronuncia un joliu discurs d'obertura, que li val molts aplausos.

Desseguida la secció de pàrvuls comènsa 'ls eczàmens bax el següent programa: Cant, «Espíritu Dios», preàmbul al citat discurs, Catecisme, cant, «Madre amorosa», lectura y cant, Història sagrada, Primavera, Urbanitat, Amena ensenyansa, Geometria, Aritmètica, Gramàtica, Escripura, Gimnàsia. Discurs de clausura a la secció de pàrvuls per la xamosa nena Marieta Ruaix (6), dit ab donayre y alegre escayent, que al final es coronat ab forts aplaudiments.

S'han repartit dolsos y altres lleminadures a les nenes que 'ls han rebut ab la rialleta angelical que tan els escau.

Sobresortí l'eczàmen de la classe Elemental y Superior ab l'alegant y concisa dicció de la senyoreta Loreto de Vilarrubia (7), quina acompanyanti son gesto graciós y després d'un saludo a la Junta, s'abriga y abriga a ses condexibles ab el mantó reyal del Carme.

Resulten brillantíssims els eczàmens de les dèu assignatures que 's dona en aquell important Centre. El discurs de gràcies de la senyoreta Mundèta Cuspinera, dit ab molt bona entonació y garbo, es molt aplaudit.

Merèx especial menció l'esposició de labors. Al entrar a la sala lo primer que

se sent es l'emoció que causa la realisació d'un impossible, presenciar una sala de 15 metres de llarc per 6 d'ample apallada de riques labors. En la impossibilitat de descriure tot lo esposat, mentaré els treballs mès principals.

Refajo punt de ganxet, de Concepció Llenas (8). - Nuva color crem, ganxet, de Maria Ruaix. - De la pàrvula Conxita Bordes (9), un parell de mitjons pel seu oncle doctor Montros (10). - Tapa fruytes, de Marina Llop (11). - Artístic jòc de roba interior, de Maria Crusellas (12). - Bonica xambre, de Julita Ibàñez. - Llensòls brodats, d'Angela Felius. - Jòc de llit brodat, de Joaquina Orriols. - Bànuia al ganxet, de Maria Picanyòl. - Una dotzena de mocadors y tovallons brodats, de Antònia Llop (13). - Un jòc de llit brodat, de Consol Clotet. - Uns brodats, purificador y lavabo, dedicat a son senyor oncle l'Il·lustre Arxipreste, de Carme Colomer. - Un jòc de sobre calaxera brodat, de Nativitat Vilanova (14). - Una tovallola brodada, de Rosa Estrada (15). - Un coxí de sofà brodat en seda y òr, de Isabel Picanyòl (16). - Un mocador d'adorno punt al coxí, de Roseta Pons (17). - Un preciós astor, primer número de la secció de brodats, de la senyoreta Muntmany, destacantsi en son centre un riquíssim pavo reyal, colocat d'aytal manera còm a president de son gènre, al lloc de la tarima, honrosament ocupada avans y després del pavo reyal per la distingida professora Germana Josepa Botifoll (18), màrtir del seu deber. - Menció honorífica d'un finíssim joyero, de Mercè Mas (19). - D'una paperera sota-taula, de Loreto de Vilarrubia. - De un porta periòdics de Dolors Vilanova (20). - Parèntesis a un brodat de cotó parllé, d'Isabel Izquierdo (21).

Menció honorífica de pintures: d'un cubre piano brodat y pintat a figura, destacantsi en el centre dugués damisèles, de L. D. V. dedicat a sa estimada tia Antonièta. - De Concepció Ciuró, pintura al mirall, hermós paisatge de marina. - De Maria Arralt, dugués artístiques sobril·le-

tes [sic?]. - De C. M., pintura al mirall, dedicat a son Rnt. oncle. - De Dolors Malla (22), hermós paissatge de montanya. - D'Antonia Llop, hermós paissatge suis. - De Pilar Fàbregas (23), artístic porta-retratos. - De Ramona Cuspinera, quadro ben presentat.

Perdó per les forsos omissions. Edressèm una concentrada felicitació per totes les professores a la Mare Superiora Rnda. Joaquima Alonso y de Deu el premi.

28 de juliol de 1906

MOYA. — El diumenge passat, dia 22 de juliol, se celebrà en el Colegi de PP. Escolapis de Moya, una Vetllada literari-musical, que va resultar un acte molt hermós y simpàtic, còm hi resulten sempre aquells en quins hi pren part principal l'ignocència, representada en els tendres noyèts.

Moments avans de la Vetllada, el grandíós saló d'actes 's veyà ja plè per un nombrós y escullit públic, figurant entre ells varis senyors sacerdots de la població y una digníssima representació del «Centre Catòlic» moyanès.

Se pronunciaren discursos y poesies en català, castellà y llatí, que merexeren grans aplausos, y alguna d'elles els honors de la repetició, titulada *Una correcció eczemplar*, que va ser admirablement eczecutada per uns noyèts de la classe de pàrvuls.

Cridaren també molt l'atenció el quadro plàstic *Jesús als nòys* y les escullidíssimes composicions, que cantà el còro infantil del Colègi. Els músics axí metex compliren perfectament son paper, siguent aplaudits.

Durant la Vetllada se feren dos petits certàments de Catecisme, restant tot-hom admirat de la gran prestesa que 'ls hi dirigi un de sos Professors. Dos hermosos diplomes foren els premis de dits certàmens.

Va acabar la Vetllada ab el discurs de gràcies, que feu ab molta garbositat un

dels metexos noyèts, qui després de demostrar ab poètic llenguatge la necessitat grandíssima de l'educació y instrucció, acabà donant les gràcies y l'enhòrabòna a sos estimats Professors y condeixebles, als pares d'aquèstos, y a tot el públic, que va surtir contentíssim, felicitant als Pares Escolapis pel felis resultat del acte.

Els moyanèsos miraran sempre ab carinyo als Pares Escolapis, pels avènsos que conseguèxen dels seus tendres deixebles.

30 de juliol de 1906

[Anunci:]

PAGESOS Y AVICULTORS

Gasteu AVIOL-MASVIDAL, gotes concentrades, remèy que ha curat molta aviram (Preu, 6 rals)

VENDA: Farmàcies de ESTEVE, plassa del Olm; MIRALLES, carrer de Sobreròca y OLIVERAS, plassa Major. - A Moya farmàcia del autor J. MASVIDAL (24), y farmàcies de la comarca.

9 d'agost de 1906

«La Festa del Arbre Fruyter»

Convit pera la gran Festa del Arbre Fruyter, única a Espanya, que 's celebra a la ilustre y reyal vila de Moya, el dia 16 d'agost de 1906.

Seran premiats els agricultors dels pobles de Moya, Castelltersòl, Castellcir, Collsuspina, Centellas, Estany, Santa Maria d'Oló, Avinyó, Calders y Artés, que hagin plantat més arbres fruyters en aquest any o 'n tinguin més de plantats en mitja quartera de sembradura, de més de dos anys en amunt, els tinguin més ben cuydats y hagin sigut fidels cumplidors de les lleys del Estat.

Regiran les bases de la circular enviada als senyors batlles de dits pobles en el més de janer passat, pels que vulguin concórrer al certamen.

Premis

N'hi ha d'ofèrts per S. M. el Rey dòn Alfons XIII.

S. M. la Reyna dònja Maria Cristina.

S. A. R. la Infanta dònja Isabel.

El ministre de Foment.

La Diputació Provincial de Barcelona.

El director del Museu Nacional de Madrid dòn Josep Villegas (25).

Dòn Alecsandre Ma. Pons y Serra, diputat a Corts.

Dòn Manel Farguell de Magaròla, diputat Provincial.

Dòn Francisco Vihas, fundador de la Lliga.

Dòn Francisco de Vilarrubia, propietari, y molts altres.

Moya, primer d'agost de 1906. - El fundador, Francisco Vihas. - El secretari, Feliu Canet.

10 d'agost de 1906

MOYA. — Li envio el programa de nostra festa major que tindrà lloc els dies 14, 15 y 16 d'agost.

Dia 14. — Passada pels gegants y nanos, acompanyats del típic «Pollo», y a la vetlla sortirà el ball dels «garrofins» ballat per noyets ab l'antiga il·luminació de teyeres portàtils.

Dia 15. — Cerca vila per una banda de música, funcions religioses en les que cantarà el nostre compatrici el tenor Vinas, processó de la que serà pendentista dòn Albert Rusihòl (26), sardanes, serenades y balls al envelat, lluminàries, etc.

Dia 16. — Funcions religioses y a la tarde grandios certamen y cavalcada de la «Lliga de defensa del arbre fruyter», en la que intercalades ab varis balls típics y comparses, hi aniran varies carrosses alegòriques del treball y costums catalanes, costejades per les societats d'esbarjo d'aquèsta vila y per la colònia d'istiuejants que s'han pres ab entusiasme aquesta festa primera en

Espanya, de la que n'es fundador en Francisco Vihas, y en la que's donaran premis, còm diguérem ahir a les millors carrosses y als agricultors d'aquèsta vila, Castelltersòl, Castellcir, Collsuspina, Centelles, Estany, Santa Maria d'Oló, Avinyó, Calders y Artés, que hagin plantat mes arbres fruyters en aquest any o en tinguin mes de plantats en mitja quarta de sembradura de mes de dos anys en amunt, els tinguin mes ben cuydats y hagin sigut fidels cumplidors de les lleys del Estat.

Aquesta es festa més pràctica y diferenta de la del arbre, ja que estimula el plantador y te influència moral contra 'ls ròbos de fruyts y viandes del camp.

13 d'agost de 1906

En el lloc de costum de sota 'ls porxos de Casa la Ciutat [de Manresa], s'han esposat els cartells anunciadors de la Festa Major de Moya y Manlleu. Aquest últim cartell, no obstant y ser de un poble de la comarca de Vich, quin representant en Corts es el valent catalanista senyor Rusihòl, està escrit en llengua que no hèm après pas de la nostra mare.

Y malgrat l'estar escrit en llengua estranya per nosaltres, ni 'l cartell ha sigut retornat a Manlleu, ni ningú ha comès la *fazana* de estriparlo.

Y es que aquí no som capassos de compromètrer la serietat y noblesa del poble català ni d'arrossegat pel llot de la cortesia la causa de Catalunya que ab entusiasme defensem. No imposen respecte les idèyes ni els homes cometent grosseries.

21 d'agost de 1906

L'eminent tenor moyanès nostre respectable amic En Francisco Vihas ha rebut el següent honrós telegrama:

«Palau de San Sebastià. - Majordom major de la reina Cristina a Francisco Vihas. - S. M. agraèx a FAssamblèa els sentiments que en el telegrama de vostè

li envia y 'l felicita per l'esplendor ab que s'ha celebrat la festa del Arbre fruyter».

25 d'agost de 1906

MOYA. — Importantíssima bax tots conceptes es l'Esposició de dibux de varies classes, de caligrafia y de treballs manuals que desde el dia 15 del corrent tenen oberta al públic els Pares Escolapis d'aquèsta vila.

Durant els dies de la Festa Major, dita Esposició fou visitada per distingides personalitats, figurant entre elles varis senyors Sacerdots de la vila y de fora d'ella, alguns honorables Diputats a Corts y provincials, nostre digníssim Alcalde don Dionís Morató, senyors y senyores mestres de fora Moya, y moltes altres persones competents, quines sortiren molt satisfetes y contentes, y admirantse dels avènsos qu'han fet, en el passat curs, els dexebls d'aquèstes Escoles Pies.

No tractem de descriure els hermosos treballs que figuren en l'Esposició; mès no podem tampoc passar per alt que ademès d'alguns acabadíssims dibuxos de figura y d'adorno qu'han cridat poderosament l'atenció, ha sigut també cosa molt agradable per tothom la grandíssima varietat de treballs manuals considerats avuy dia, ab tota raó, com a factors importantíssims en la gran obra escolar.

Y no 'ns volem estendre mès; perquè tot quant diguéssim de la sobredita Esposició no seria res comparat ab lo molt y bò que s'ha dit y pòt dirse d'ella y ab l'agradable impresió que s'esperimenta al visitaria.

Aquí acabem, doncs, exa relació, donant nostra més coral enhorabona als dexebls de les Escoles Pies de Moya que tant ayrosos han surtit y tantes habilitats han demostrat en la Esposició de sos importants y admirats treballs.

Transcripció i notes:
Jaume CLARA I ARISA

(1) Joaquina Carreras Barreras (n. 1878?), filla de Saragossa, residia a Moià des del 1900. Només assenyallem les persones que hem aconseguit identificar a partir del padró de 1910.

(2) Benet Mas i Padrós (n. 1843?), campaner, fill de Castellterçol.

(3) Salvador Roqueta i Vilella (18767-1925), sacerdot.

(4) Francesc Vilarrúbia i Alibés (18627-1916), propietari del Masot.

(5) Antònia Matarrodona i Molas (n. 18977), vivia al carrer de la Tosca, núm. 5.

(6) Maria Ruaix i Sant (n. 18997), vivia al carrer de Sant Antoni, núm. 7.

(7) Loreto Vilarrúbia (n. 18917), vivia al Masot.

(8) Concepció Llenas i ViRas (n. 18997), vivia al carrer del Segueró, núm. 1.

(9) Concepció Bordas i Monte (n. 19017), vivia a la plaça de Sant Sebastià, núm. 5.

(10) Pere Montrós i Ibàriez (n. 18607), metge nascut a Uldecona, resident a Moià des de 1897.

(11) Marina Llop i Llagostera (n. 18977), vivia a la carretera de Vic, núm. 13.

(12) Podria ser Maria Clusella i Tuneu (n. 18917), que vivia a Casagemes.

(13) Antònia Llop i Llagostera (n. 18937), vivia a la carretera de Vic, núm. 13.

(14) Nativitat Vilanova i Clara (n. 18927), vivia a la plaça Major, núm. 14.

(15) Rosa Estrada i Ribot (n. 18887), vivia al carrer de la Cendra, núm. 6.

(16) Isabel Picaïoll i Pujol (n. 18927), vivia al carrer del Forn, núm. 23.

(17) Rosa Pons i Estebanell (n. 18977), vivia al carrer de les Joies, núm. 26.

(18) Josepa Botifoll i Bosch (n. 18817-1936), germana carmelita, filla de Palautordera.

(19) Mercè Mas i Matarrodona (n. 18907), vivia al carrer de Passareu, núm. 5.

(20) Dolors Vilanova i Clara (n. 18987), vivia a la plaça Major, núm. 14.

(21) Isabel Izquierdo i Hortensi (n. 18987), vivia al carrer de Sant Antoni, núm. 11.

(22) Dolors Malla i Güell (n. 18927), vivia a la carretera de Vic.

(23) Pilar Fàbregas i Dalmau (n. 18957), vivia al carrer de Sant Antoni, núm. 12.

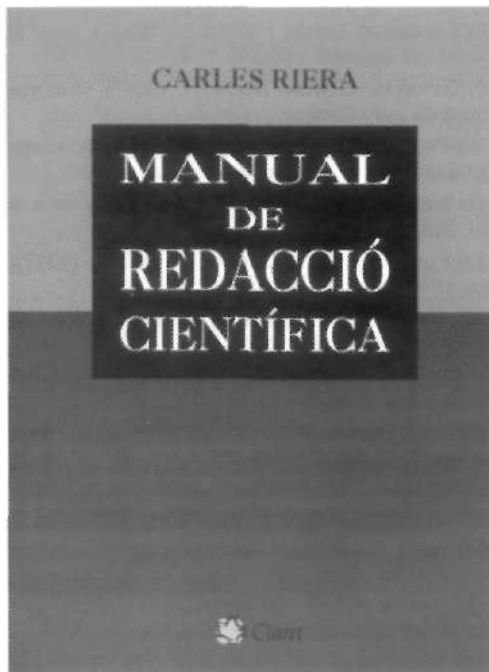
(24) Joaquim Masvidal i Coll (n. 18817), farmacèutic barceloní resident a Moià des de 1904.

(25) José Villegas Cordero (1844-1921), pintor andalús, director del Museo del Prado entre 1901 i 1918.

(26) Albert Rusinol i Prats (1862-1928), fabricant i polític, president de la Lliga Regionalista i diputat per Vic.

UN NOU MANUAL DE CARLES RIERA

Earles Riera (Moià, 1959) és l'estudiós que més esforços ha fet per descriure el llenguatge científic especialitzat en llengua catalana. La seva bibliografia és molt extensa i el seu treball es caracteritza per la descripció rigorosa dels fets lingüístics i per una claredat pedagògica d'immens valor. En aquest sentit l'obra de C.R. ha seguit les pautes que el gran mestre Josep Ruai de Moià ha establert en la seva important obra lingüística i pedagògica al servei de la descripció i de l'ensenyament de la llengua catalana.

Penso que val la pena de recordar els «carreus» —per usar una metàfora que emprava el meu mestre Joan Coromines— que constitueixen l'obra de C.R.: *Manual de català científic* (²1993), *Caracterització de l'idiòlecte d'un parlant de Moià* (1993), *Curs de lèxic científic* (3 volums, 1998), *El lèxic científic català de la botànica* (2000) i ara el *Manual de redacció científica. El llenguatge de les ciències de la salut* (Ed. Claret, Barcelona 2005, 376 pp.).

La darrera obra de C.R. és molt complexa i rica de matisos. Estic convençut que pot ser emprada com a vademècum o manual d'estil per qualsevol persona que es proposi de redactar treballs científics en llengua catalana, de qualsevol especialitat científica, encara que els exemples de l'obra provenguin de l'àmbit de les ciències de la salut.

El *Manual de redacció científica* és un compendi de sabers estructurat en

quatre parts: I. Temes generals; II. Temes sintàctics; III. Temes estilístics; i IV. Temes de puntuació i tipogràfics.

La primera part presenta de manera molt clara l'objectiu del llenguatge científic: fer possible la comunicació del saber referit a la descripció científica de la realitat. Aquí C.R. demostra la seva competència i domini de la bibliografia internacional en l'àmbit dels llenguatges d'especialitat. Les seves recomanacions són clares i precises —és aquell estil «ruaià» de descriure i ensenyar el saber gramatical. Com a mostra, un botó:

A diferència del text literari, un text científic no sol mantenir en suspens el lector fins al final, ans avança ja en la introducció —si bé expressant-ho de manera sintètica— els principals resultats obtinguts i les conclusions més sobresortints de la recerca. El científic que difereix les resolucions fins al final del treball corre el risc que el seu lector s'avorreixi i abandoni la lectura a mig aire. L'home de ciència vol saber, ja des de bon començament, el resultat final (p. 37).

Penso que és interessantíssim —tot i que té gust de poc— el capítol d'aquesta secció intitulat «Panorama històric de la bibliografia sanitària en català».

La segona part del llibre és dedicada a l'estudi d'un conjunt immens de casos de sintaxi. Els temes es classifiquen segons els capítols següents: 1. Elements sintàctics de l'oració; 2. Article; 3. Adjectiu; 4. Verb; 5. Usos de modes i temps; 6. Pronoms febles; 7. Pronoms relatius; 8. Adverbis; 9. Preposicions; 10. Conjuncions de coordinació; 11. Conjuncions de subordinació. L'Autor ha fet un treball immens de buidatge i classificació de les particularitats que caracteritzen des d'un punt de vista sintàctic els textos catalans de temàtica relacionada amb les ciències de la salut i els ha classificat i comentat amb observacions molt acurades. Vegem-ne un parell:

Com en la sintaxi llatina, on existeix l'anomenada *consecutio temporum*, també en la sintaxi catalana cal tenir en compte la concordança temporal; així, els temps de l'oració subordinada estan regits pels de la principal. Exemples:

Cal pensar que aquestes malalties hagin aparegut com a conseqüència de l'encefalopatia espongiforme bovina («malaltia de les vaques boges») i que alguns animals s'hagin contaminat pel consum de teixits procedents d'animals malalts • Cal pensar que aquestes malalties han aparegut ...i que alguns animals s'han contaminat per..

EXPLICACIÓ: *Cal pensar* és una oració afirmativa i demana mode indicatiu en la subordinada; si fos oració negativa, sí que podria dur subordinada en subjuntiu (*No cal pensar que aquestes malalties hagin aparegut...*) (p. 113).

Com és sabut, l'anglès fa servir sovint formes temporals contínues o progressives, construïdes gramaticalment amb el verb *to be* més la forma en *-ing* del verb que es conjuga; doncs, bé, encara que paral·lelament tenim en català la construcció perifràstica «*estar + gerundi*», cal restringir-ne l'ús per a quan calgui expressar un valor repetitiu manifest, no pas merament continu o progressiu, casos en què en català resulta més propi l'ús del present. Exemples:

a) VALOR CONTINU o PROGRESSIU anglès: *Are you feeling better?* -> català: *Us trobeu més bé?* (No pas «Us esteu trobant més bé») (p. 112).

Penso que els materials sintàctics aplegats en aquesta secció són aplicables a qualsevol altre àmbit del saber, de manera que constitueixen un corpus d'observacions sintàctiques útils per a la redacció catalana en general i no sols específicament per a l'àmbit científic.

La tercera part de la monografia de C.R. és una altra compilació d'observacions molt intel·ligents sobre la llengua, que afecten l'estil, classificades en dotze seccions: 1. Estil (característiques de l'estil científic); 2. Concordança; 3. Anacoluts, zeugmes i altres defectes de coordinació; 4. Correlacions deficientes; 5. Col·lisions sintàctiques; 6. Desordre; 7. Ambigüitat; 8. Confusió, contrarietat lingüística i abstractisme; 9. Redundància i expansió; 10. Repetició o elisió; 11. Telegrafisme; 12. Usos impropis. Aquí també qualsevol persona interessada en la llengua pot aprendre-hi moltes coses. Vegem-ne algunes:

Els centres hospitalaris duen a terme una gran quantitat de mesures destinades a reduir la incidència d'infeccions • Els centres hospitalaris prenen una gran quantitat de mesures destinades a...

EXPLICACIÓ: Les mesures es *prenen*, no es *duen a terme*.

La gent té dret a exigir saber d'on provenen els aliments i quin ha estat el procés d'elaboració > La gent té dret a exigir que li expliquin d'on provenen els aliments...

La presentació dels elements més importants de puntuació i tipografia que convé que qualsevol persona que redacti un treball científic conegui és l'objectiu de la quarta part del *Manual de redacció científica*. És ben encertat incloure aquesta secció en un tractat de redacció pel fet que cada vegada més en el nostre món els autors han d'esdevenir editors dels seus propis treballs. L'aparició de les noves tecnologies per al tractament de textos ha fet desaparèixer una professió prestigiosa i molt antiga: la dels linotipistes. Cal recordar les línies antològiques que el meu mestre Joan Coromines dedicà en el seu magne *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* al conspicu linotipista d'aquella obra, Sr. Teodor Grau. Els linotipistes eren grans professionals que convertien manuscrits sovint molt imperfectes en obres presentables a la comunitat científica. Des de la dècada de 1980, aquests grans i nobles artesans han desaparegut del mapa del món de l'edició i els professors i científics, sovint sense estar preparats en aquest aspecte, han hagut d'assumir les competències dels mestres linotipistes. Tot plegat ha fet que sigui necessari un capítol com aquest que ha preparat C.R. que estableix les regles fonamentals per a poder fer una edició pulcra des del punt de vista ortotipogràfic d'un text científic redactat en català.

Crec que aquest *Manual de redacció científica* de Carles Riera és un llibre necessari, molt oportú i que està destinat a fer un servei fonamental a la llengua catalana en l'àmbit de la comunicació lingüística especialitzada, tant en el llenguatge de les ciències de la salut com en el de qualsevol altre camp de la redacció científica.

Joan FERRER

**Professor de Filologia Catalana i
Romànica de la Universitat de Girona**

Josep Ma. Ferrer i Serra
Arquitecte

Plaça St. Sebastià, 6, 1r - 7a, 08180 MOIÀ
Tel. 93 820 80 21 Fax: 93 820 76 03
e-mail: arquitectura-ferrer@coac.net

EXPERIÈNCIES DE LA PRESÓ: QUATRE CAMINS

La presó de Quatre Camins, a la Roca del Vallès, prop de Granollers, és una de les dues presons construïdes, fins ara, per la Generalitat de Catalunya des que té plenes competències en l'àmbit penitenciari.

En aquesta presó hi compleixen condemna la major part dels reclusos de Mataró i del Maresme en general. Per aquesta raó és la presó que he visitat més sovint, pràcticament un cop per setmana. Quina diferència amb la Model! Quan hi entres no tens la més petita impressió de trobar-te en un centre penitenciari. Però, a mesura que t'hi vas endinsant, passant per diverses reixes, detector de metalls, funcionaris que et demanen el passí, ja et vas fent la idea del terreny que trepitges.

Al centre de la presó hi ha un pati de forma radial on es troben els diversos departaments, tancats amb fortes reixes. Des d'aquest lloc pots entrar en els departaments o mòduls on resideixen la major part dels presos.

Cada mòdul és totalment independent dels altres. Té les seves pròpies dependències: pati, sala de jocs, televisió, menjador, serveis sanitaris, cel·les, despatxos, dutxes, etc. A primera vista t'adones que és una presó relativament nova i construïda per a dur-hi a terme les finalitats pròpies d'un centre penitenciari. Tanmateix, aquesta presó també presenta una massificació crònica, conseqüència d'una greu i també crònica insuficiència de places, ja que cada vegada augmenta més la delinqüència amb les seves moltes i variades formes.

Des dels començaments de la nostra tasca pastoral en aquest centre se'ns van donar tota mena de facilitats per a poder acomplir amb els presos el projecte que ens havíem proposat i que la

direcció penitenciària havia trobat correcta i eficaç.

Coneixíem pràcticament tots els presos de la ciutat de Mataró i dels pobles de la comarca del Maresme. Més o menys cada quinze dies podíem parlar gairebé amb tots. Fèiem reunions en un dels despatxos del mòdul respectiu i hi desenvolupàvem un tema de formació. Després obríem un diàleg amb ells. Aquestes trobades facilitaven la confiança entre uns i altres, resultant molt enriquidores per a tots. Parlaven d'ells mateixos, de les seves accions delictives, de les seves famílies, dels seus problemes, de les seves necessitats. Quan convenia, podies parlar amb algun d'ells en particular i així el treball educatiu podia ser més personalitzat.

Aquestes trobades eren totalment voluntàries. Ara bé, tenien l'al·licient d'algun caramel que els portàvem, com també un cop al mes els oferíem una tarja de telèfon.

Molt a prop del centre penitenciari hi ha un convent de monges carmelites descalces, que cada dia pregunten pels presos i per les seves famílies. Cada any ens regalaven un bon nombre de calendaris grossos i petits amb la imatge de la Mare de Déu del Carme. Ens els prenien de les mans. En el fons de la majoria d'ells hi he notat com una devoció innata a la Mare de Déu. A la seva manera s'hi encomanen i la veuen com una imatge de les seves pròpies mares, a les quals, generalment i malgrat totes les adversitats, estimen de debò. Jo he vist en alguns dels *chabolos*, penjats a la paret, al centre, el calendari de la Verge i al costat la fotografia de la mare i altres fotografies de vedets pràcticament nues. Algunes d'aquestes parets semblaven autèntiques exposicions.

Sovint ens hem preguntat si aquesta veneració per la mare i, per extensió, per la Mare de Déu, és el que fa que, en el fons del cor de molts dels nostres presos, s'hi conservin encara unes petites llavors de tendresa i bondat que, a la llarga, poden donar fruits de penediment, recuperació i inserció.

Pel gener de 1999 el bisbe auxiliar de Barcelona, Móns. Joan Carrera, va iniciar la visita pastoral a les parròquies de Mataró. Havia mostrat el desig de poder-se posar en contacte amb grups de persones pobres i marginades. Li vaig indicar que algunes d'aquestes persones no podrien entrevistar-se amb ell perquè estaven tancades a la presó. Aleshores va expressar el desig d'anar-les a visitar i entrevistar-se també amb els seus familiars.

El dimarts dia 19 es va produir aquesta trobada, iniciant així la seva visita pastoral a l'arxiprestat de Mataró. Després de saludar els responsables del centre penitenciari i rebre les degudes explicacions del funcionament de la presó, vàrem anar en una sala on prèviament s'havien reunit la majoria dels reclusos de Mataró. Eren una trentena. Al principi la visita va ser una mica tensa, però a poc a poc es va anar creant un clima de mútua confiança que va resultar molt eficaç i enriquidor. El bisbe no es va fer gens estrany, va escoltar molt i es va interessar per tots i cada un d'ells, va prendre alguna nota i es va comprometre a dur a terme alguna gestió que li van demanar.

De retorn a Mataró i a la parròquia de Sant Josep, el bisbe es va entrevistar amb alguns dels familiars dels presos que acabava de visitar. La trobada va ser molt cordial i distesa i tothom va quedar molt content. El bisbe, el primer, que va definir els presos com «els més marginats dels marginats». Tant de bo que tots els bisbes sabessin acostar-se als pobres i marginats amb la cordialitat, senzillesa i bonhomia amb què ho va fer

Móns. Carrera! No és aquesta la manera més evangèlica de fer de bon pastor?

Pels volts de Nadal, organitzàvem una petita festa: torrons, *polvorones*, entrepans, coca-cola, fanta, cants. No hi faltava també alguna pregària espontània que ens deixava impressionats. En el fons i no saps ben bé per què, els queda un sentiment religiós que en aquests moments surt a l'exterior. I no és pas fruit de l'alcohol, perquè no n'hi entra ni una gota.

Dins el recinte de la presó hi ha un departament que anomenen el DAE (Departament d'Assistència Especial). Es com una presó dins la mateixa presó i té un règim especial de reinserció, amb director, funcionaris, educadors, tallers, etc, tot propi i diferent dels altres departaments. Hi caben quaranta interns. En aquest departament només poden anar-hi els presos que compleixen certes condicions.

Hi ha un altre departament que anomenen «especial» i és el lloc on hi ha les cel·les dels castigats. Allà hi ha un règim molt estricte: moltes hores de cel·la, molt poca estona de pati i la major part del temps sense poder parlar amb ningú. Visitant un reclus tancat en la seva cel·la vaig agafar una claustrofòbia tan forta que no vaig tenir més remei que acabar la visita ben aviat.

Una experiència forta va ser la de l'últim motí que s'hi va produir. Feia poca estona que havíem sortit de la presó. L'ambient que s'hi respirava era molt tens. Els interns ens havien avisat del que s'estava preparant. Els vàrem preguntar per activa i per passiva que no es deixessin enredar. Ens ho varen prometre, però un d'ells s'hi va embolicar, i del càstig que li posaren crec que no voldrà tornar-hi mai més.

Les paraules següents ens les varen adreçar en un escrit, poc després de la visita del senyor bisbe: «Les estamos muy agradecidos por todo lo que hacen por nosotros. Hemos delinquido y esta-

mos pagando por lo que hemos hecho. Por muy triste que sea la vida aquí en la cárcel, se hace mas maravillosa al poder contar con gente como ustedes. Queremos rehacer nuestra vida; no sabemos si podremos. También nos duele el mal

que hemos hecho a las personas que hemos perjudicado; esperamos que nos perdonen, però comprendan que lo hemos hecho por culpa de la droga que nos hace volver locos.»

Josep Mⁱ OLLER, escolapi

EL POU DE GLAÇ

Fra una sortida més de les moltes que havíem fet i no pensàvem pas, més enllà de fruir de la natura i de la passejada, que tindríem una experiència tan agradable com la que tot seguit us explicaré.

Ja havíem passat per Fontscalents, aturant-nos respectuosament en el petit santuari marià que hi ha sota la bauma. El temps per a beure aigua i menjar-nos la poma reparadora l'havíem esmerçat asseguts al petit pont que hi ha davant la masia d'Esplugues, construcció troglodítica, perquè aprofita la mateixa bauma. Ens comentaven que fa menys d'un any que està deshabitada.

Prosseguiríem el camí vers el pou de glaç de la Vinyota. La poua està més que en perfecte estat. De fet, s'hi podria tornar a fer glaç l'hivern vinent. Ens meravellàvem de les mides de la poua, del bon estat de conservació i sobretot del fet evident que la vida fins a darreries del segle XIX, i en alguns llocs fins ben entrat el segle XX, fos tan dura com deixava entreveure aquella esplèndida construcció que, amb una amplària circular d'uns 10 m, s'enfonsava ben bé més de 15 dins la terra. El cercle era fet amb pedres, i el sostre, també de pedres, fa una volta que sobresurt no gaire més enllà de 2 m de terra, en el punt més alt.

En aquesta contemplació ens va trobar un home d'uns vuitanta anys. Això vol dir que de records directes del treball en els pous de glaç no en podia tenir, com així ens va confirmar. Però ens explicà que en algunes poues hi treballa-

ven més d'una dotzena d'homes, tant en la tasca d'emplenar-los, portant palla i neu i separant així el que serien blocs de gel, com traient després el gel, que s'havia de serrar a mà, carregar en carros especials i transportant-los fins a Barcelona, habitualment amb bous, perquè aguantaven millor les humitats i els fangs que no pas els cavalls. En el viatge, que se solia fer de nit —durant el dia, i a l'ombra del bosc, es preparaven els carros—, malgrat tot, es perdria entre un 30% i un 40% de la càrrega a causa de la calor. Sens dubte, aquesta era una feina feixuga, oi?

Després dels comentaris escaients, sobre la secada i les seves conseqüències damunt la natura i els humans —part integrant de la natura, malgrat la supèrbia que ens caracteritza—, aquell home ens va regalar un comentari que ens emocionà: «Sembla mentida, oi? Abans, amb aquestes condicions tan dures, sembla que tothom anava fent, i avui, amb els avenços tan grans de la tècnica, només sents que aquí i allà hi ha morts, malalties, fam, misèria... Com hem pogut anar endarrere en tan poc temps?»

Ens vam acomiadar d'ell, expressant-li el nostre agraïment per les seves explicacions. Fent camí cap al cotxe, que teníem ben aparcat a Castelltir, les darreres paraules de l'home em colpejaven fortament la consciència: «Com hem pogut anar tan endarrere en tan poc temps?»

Antonio MORA VERGÉS
(Castellar del Vallès)

SÓC UNA INTEL·LECTUAL?

ones no, però alguna cosa hi ha dintre el meu cor i el meu cap que em fa decantar cap a l'art, sigui el teatre, l'escultura, la pintura, la música, i encara em quedo embadalida amb la grandiositat del nostre temple parroquial. Penso: com devien treballar tanta pedra en aquells temps? Segons m'explica la meva neboda Marciana, encara que deien que la pedra era del Prat, el seu marit Lluís Armadans (a.c.s.), mestre d'obres, afirmava que era de la pedrera de Bossanya: va portar-ne una mostra i diuen que sí, que era com la del campanar.

Doncs sí, a la meva habitació hi ha alguns detalls: quadres compostos pel meu nebot Cisco, gravacions d'òperes i sarsueles (algunes d'aquestes, representades al Casino de Moià pel meu pare), un CD amb la veu del tenor

Vihas... I, sobretot, una Mare de Déu de Montserrat de talla, preciosa, i flors a la galeria.

Alguna cosa he heretat del meu pare i en dono gràcies a Déu. Vàreig deixar a una amiga de Barcelona una petita biblioteca, amb una mica de tot, però especialment amb teatre i prosa d'en Sagarra.

He adquirit el darrer número de «Modilianum», amb interessants articles sobre castells, però sobretot hi he vist una fotografia de l'escut de Moià, existent en una cantonada de l'església parroquial, que mai no havia vist tan bé.

M'he encaterinat amb LA TOSCA i solament explico fets d'anys enrere, com experiències personals. Però penso: fins quan? Tinc vuitanta-nou anys, però Déu sobre tot. Vejam si puc escriure-hi una temporada més.

Liduvina DAVÍ

L'autora contemplant quadres amb el campanar de Moià

VIDA MUNICIPAL

INAUGURACIÓ DE LES NOVES PISCINES

El dissabte dia 17 de juny, a les sis de la tarda, es van inaugurar les noves piscines municipals construïdes al c/ de la Tosca, 64. N'hi ha una de gran, de 25 m de llargada per 12'5 d'amplada, i una de petita, de 12'5 x 6. Al costat de les piscines hi ha l'edifici de serveis, compost de dues plantes. A la planta baixa hi ha la zona de recepció, dos vestidors, dutxes,

lavabos, zona d'àrbitres i infermeria i sala polivalent, mentre que a la primera planta s'hi ubica el gimnàs. Al voltant de les piscines hi ha una ampla zona de gespa. El nou complex disposa de dues entrades, una pel c/ de Mn. Amadeu Oller i l'altra pel c/ de la Tosca. Les instal·lacions ocupen un total de 4.000 metres quadrats.

L'acte d'inauguració va aplegar centenars de veïns i començà amb l'actuació dels Geganters. Després l'alcalde, Josep

Montràs, presentà les noves piscines al públic i cedí el torn al delegat del Govern a la Catalunya Central, Josep R. Mora, i al coordinador de l'Àrea d'Esports de la Diputació de Barcelona, Antoni Tobeba.

El moment més especial el va protagonitzar Alfons Mascaró, ex-regidor d'Esports del municipi, que estrenà oficialment la piscina gran llançant-se a l'aigua, davant la munió de moianesos que van aglutinar-se al seu voltant. També hi hagué una exhibició-ballada a càrrec de

professors i alumnes del 9 Gimnàs. L'actuació musical d'un grup de noies i un refrigeri van concloure l'acte festiu.

Tanmateix una desena de joves del col·lectiu Les Llambordes van mostrar el seu desacord amb la construcció de les noves piscines amb una pancarta que deia: «Nou no vol dir millor».

Acompanyem aquesta breu crònica amb cinc fotografies de Jordi Soler que mostren distints aspectes de l'acte inaugural.

REFERÈNDUM SOBRE L'ESTATUT

Heus ací els resultats, al municipi de Moià, del referèndum sobre el nou Estatut de Catalunya celebrat el diumenge dia 18 de juny:

Vots afirmatius: 1.607 (74'92%)

Vots negatius: 397 (18'51%)

Vots en blanc: 141 (6'57%)

Vots nuls: 17%

Abstenció: 43'25%

PLE DEL 22-6-2006

Modificació de l'ordenança fiscal de la zona blava

Vista l'ordenança fiscal núm. 15 reguladora de la taxa per estacionament de vehicles en les vies públiques municipals; ateses les peticions de l'Agrupament de Botiguers de Moià en el sentit de reprendre l'obligatorietat de les zones blaves per a facilitar el moviment dels vehicles; considerant també convenient la implantació de la zona blava durant els matins de diumenges i festes; d'acord amb la legislació vigent es proposa de modificar el segon paràgraf de l'art. 7 de l'ordenança fiscal, que quedarà redactat així: «Les característiques de lloc, horari i quantia de la taxa regulada per a estacionament de vehicles amb horari controlat seran les següents: lloc: carrers del Forn, Rafel Casanova, Remei, plaça Major, pi. Rocafort, pi. del Colom, av. de la Vila i ctra. de Vic a Manresa; dies: de

dilluns a dissabte inclusivament, de 9 a 13 h i de 17 a 20 h; diumenges i festes: de 9 a 13 h; temps d'aparcament: màxim d'una hora; import del tiquet: gratuït; sanció per excés d'horari: 15 euros; bonificació: reducció de 6 euros per pagament a les oficines de l'ajuntament dins un termini de 24 hores; acreditament: col·locació, en lloc visible, de rellotge homologat indicant l'hora d'inici de l'aparcament.»

Pla de protecció civil

Ateses les disposicions legals i vista la documentació presentada per l'enginyer Joaquim Estol relativa al Pla de Protecció Civil del municipi de Moià, que compta amb els següents apartats: A) Document bàsic; programa d'implantació i manteniment del pla; B) Manuals d'actuació per a incendis, emergències en àrees de pública concurrència (concerts o espectacles a l'aire lliure), emergències en castells de focs, nevades, accidents en el transport de mercaderies perilloses, inundacions, secades, accidents greus en establiments amb substàncies perilloses, terratrèmols, etc; C) Llista d'adreces i telèfons corresponents al municipi; s'acorda d'aprovar inicialment el Pla de Protecció Civil del municipi de Moià.

Altres acords

Adjudicar l'execució de les obres d'urbanització del c/ del Castell de Clara (entre Jacint Icart i Sant Andreu) a l'empresa Exca.J.Mas SLU.

Adjudicar l'execució del contracte de subministrament de mobiliari i equipament per a l'ampliació de la biblioteca municipal, segona fase, a l'empresa Comercial Prous SA.

Aprovar el Text Refós de la Modificació Puntual del Pla General del Sec-

tor VI La Pineda, redactat per l'arquitecte Francesc Moral en data maig del 2006.

Aprovar la constitució d'un cens sobre el bé patrimonial de l'edifici de Can Carner amb el Banc Popular.

BIBLIOTECA DE MOIÀ

L'estiu és una bona època per a gaudir de la lectura. Si passeu per la biblioteca de Moià us podreu endur a casa un munt de novetats per a llegir sota alguna ombra. Heus ací els darrers llibres que hem rebut, per ordre alfabètic d'autors. Com veureu, n'hi ha per a tots els gustos:

Auster, Paul, *Bogeries de Brooklyn*

Barbal, Maria, *País íntim*

Cheever, John, *Estoparece el paraíso*

Clark, Mary H., *Alo Hores mas, my lady*

Connelly, Michael, *El ultimo coyote*

Crichton, Michael, *Estat de por*

Deüllo, Don, *Libra*

Flgstad, Kjartan, *El cuchillo en la garganta*

Foer, J.S., *Tan fuerte, tan cerca*

Frisch, Max, *No soy Stiller*

Grau, Isidre, *Groc índia*

Grimbert, Philippe, *Un secreto*

Guillou, Jan, *El mercat dels lladres*

Jelinek, Elfriede, *Els exclosos*

Jergovic, Miljenko, *Buick Rivera*

Khadra, Yasmina, *Trilogia de Argel*

Kostova, Elizabeth, *L'historiador*

Kraus, *Història de l'amor*

Leavitt, David, *El cuerpo de Jonah*

Boyd

Marsé, Berta, *Enjaqué*

Masot, Núria, *La sombra del templo*

Mendoza, Eduardo, *Mauricio o las elecciones primarias*

Navarro, Julià, *La Bíblia de fang*

Oz, Amos, *Mi querido Mijael*

Perucho, Joan, *Històries naturals*

Pinter, Harold, *Els nans*

Pombo, Àlvaro, *Contra natura*

Reichs, Kathy, *El beso de la muerte*

Saramago, J., *Les intermitències de la mort*

Sayers, D., *El misterio de Bellona Club*

Serra, Màrius, *Farsa*

Simó, Isabel, *Adéu-suau*

Steel, Danielle, *Acto de fe*

Tharoor, Shashi, *Bollywood*

Tolstoj, Lev, *Felicitat conjugal*

Villatoro, Vicenç, *La dona a la finestra: el Born, 10 de setembre de 1714*

Bon estiu i bona lectura!

Odontologia conservadora i estètica

Endodòncia i pròtesi

Odontopediatria

Ortodòncia

Implants

**Visites diàries de
dilluns a dissabte**

CLÍNICA DENTAL MOIÀ

Dr. Lluís M. Anfruns i Serra / Metge - Estomatòleg

C/ Sant Josep, 33, 1r, 1a - Tel. 93 820 81 28

FESTA DE LA CONVIVÈNCIA

I dissabte dia 1 de juliol es va celebrar la cinquena edició de la Festa de la Convivència, precedida (del dia 26 de juny a P1 de juliol) d'una exposició que, sota el lema «Coneguem-nos!», els nous moianesos van muntar a la biblioteca municipal per tal de donar a conèixer aspectes culturals dels seus països d'origen.

La plaça Major va ser l'escenari, a partir de les nou del vespre, de la gran festa de les persones i les cultures que conviuen a Moià. Una inoblidable vetllada en què es van aplegar prop de quatre-centes persones.

Des de molts dies abans, tots els col·lectius que hi participaven començaren a preparar amb molta il·lusió tant els aspectes gastronòmics com els artístics, en una clara demostració de la importància que per a tots té el fet de compartir, de conèixer-nos i de fer festa junts.

Fruit de la coordinació entre les diferents cuines, es va elaborar un menú que permetia degustar un primer plat a base de *arepas* veneçolanes, *furú-furú* africà i *xatonada* catalana. Després d'aquesta suculent introducció, el segon plat combinava l'equatorià *estofado de cordem*, el *cuscús amb pollastre* marroquí i el *pollo al disco* argentí. Per acabar, no hi van faltar unes exquisides postres amb *pasta frola* i *tortas fritas* de l'Uruguai, el *clafouti* de França, el *quesillo* i el *bien-me-sabe* de Veneçuela i un assortit de pastisseria del Marroc.

El vessant artístic de la festa va ser molt variat: per l'Equador hi actuà Segundo, que ens delectà amb les seves interpretacions a l'acordió, el grup juvenil folclòric i la parella de dansa formada per Jacqueline i Bolívar; Veneçuela va ser-hi present, com en altres anys, a través de les cançons interpretades per Beatriz, aquesta vegada acompanyada pel mestre Ernesto Torres; els argentins ens ofe-

riren una exhibició del seu ball nacional per excel·lència, el tango, interpretat per la parella de dansa Esther i Raúl; Àfrica hi aportà els ritmes de la música senegalesa del grup afro-català dirigit per Kolumba. La presència autòctona va ser molt dignament representada per l'Agrupació Sardanista de Moià amb cinc parelles que ballaren una sardana. Vam comptar també amb la col·laboració espontània del polifacètic artista moianès Quico Palomar, que ens obsequiava amb algunes cançons.

En un moment de canvi i en un entorn cada vegada més plural i amb més diversitat de cultures, un dels objectius principals de la festa és l'aprofundiment del coneixement mutu entre tots els qui formem el Moià d'avui, evidentment força diferent del de pocs anys enrere. La convivència, pensem que ens cal treballar-la dia a dia i que el coneixement d'aquells que tenen costums diferents dels nostres és fonamental per a evitar prejudicis i tòpics que no ajuden gens a avançar cap

a una societat en què, des del respecte a les persones i a la seva cultura, càpiga tothom.

Per tal de reflectir una mica més l'esperit de la festa, reproduïm la salutació, que va ser llegida en català, castellà, bambara (idioma propi de la major part dels africans de Mali que viuen a Mojà), francès i àrab:

Benvinguts i benvingudes, tots i totes, a la Festa de la Convivència!

Un any més, Mojà enceta el mes de juliol sota el signe de la convivència i de la festa. Un any més repetim el mateix lema: Coneguem-nos! Encara que ara molts ja ens coneixem: hem compartit taula altres anys, hem coincidit en el treball, a les botigues, a l'escola dels nos-

tres fills i en les activitats d'esport i de lleure.

Els nouvinguts aquests darrers anys saben una mica més com són els moianesos i moianeses, com viuen i quines són les seves afeccions. Els qui sempre han viscut a Moià han vist eixamplar els seus horitzons. Sense moure's de casa han pogut gaudir del coneixement de noves cultures.

Potser ara seria més encertat dir: «Coneguem-nos millor!» O potser, fent un pas més, hauríem de ser capaços de proclamar: «Tots junts farem un Moià per a tothom!»

Que fruïm junts, tots i totes, d'aquest ambient de convivència i de festa!

Finalment ens cal dedicar un apartat als agraïments. A més dels col·lectius de nous moianesos que van aportar la seva experiència culinària i el seu art, Moianès Solidari vol agrair públicament totes les altres col·laboracions que van **fer** possible la realització i l'èxit de la Festa de la Convivència. Agraïment, doncs, a: Museu Municipal de Moià, Cal Bou, Cal Truques, Carnisseria Felisa, Formatges Montbrú, KQ Ràdio, Locutori Dembo, Peixateria Pesilmar, Supermercats Homs, Agrupació Sardanista de

Moià, Coral de Moià, Escola Pia, Hospital-Residència de la **Vila de** Moià, Ajuntament de Moià i membres de la brigada municipal de serveis.

Il·lustrem aquesta crònica amb quatre fotografies de Manel Vives que mostren diversos aspectes de la festa.

Moianès Solidari

PREMI A UNA INICIATIVA EMPRESARIAL

El dia 13 de juny va tenir lloc a Viladecans el lliurament dels Premis a les Millors Iniciatives Empresariales, atorgats per la Diputació de Barcelona. S'hi havien presentat un total de 106 candidatures i, concretament, el Consorci del Moianès n'hi presentà quatre.

Doncs bé, en aquesta setena edició dels premis esmentats una de les candidatures presentades pel Consorci va ser guardonada dins la categoria de «premi a la millor iniciativa empresarial promoguda per dones», dotat amb 12.000 euros i concedit a l'empresa Fertilaiser, S.L., de Cristina Serracarbasa, de Mojà, ja que complia els requisits de ser una activitat sorgida en l'àmbit local, promoguda per dones, respectuosa amb el medi ambient, innovadora, amb sistemes de gestió de qualitat i amb criteris de transparència i compromís social.

Fertilaiser és una empresa dedicada a la recerca, producció i comercialització de productes i tecnologies per al tractament de malalties en el camp de la pro-

ducció vegetal. La promotora, la moianesa Cristina Serracarbasa, enginyera agrícola, utilitza tècniques innovadores per a desenvolupar productes que combatin malalties en les plantes, sobretot en grans explotacions intensives d'arbres fruiters, cítrics, oliveres, vinya, fruits secs, cereals, arròs i cotó.

Actualment aquesta empresa té tres delegacions a l'Estat espanyol: la del Sud (Andalusia i Múrcia), la del Centre (Madrid, les dues Castelles i la Rioja) i la del Nord (València, Catalunya i Aragó). També ha començat a operar a França i té previst d'introduir-se a Itàlia i a Grècia.

Durant l'any 2005, des del Consorci del Moianès s'han assessorat un total de 157 nous projectes empresarials, i, des de l'inici de la seva creació, l'àrea d'empreses ha assessorat un total de 1.081 projectes empresarials. De les set edicions dels Premis esmentats, aquesta és la tercera vegada que els projectes presentats pel Consorci són premiats en alguna categoria.

Cristina
Serracarbasa
agraint el
premi

L'ESPLAI

Diumenge dia 18, manca d'activitats per haver-hi instal·lades a l'Esplai dues meses electorals del referèndum sobre el nou Estatut de Catalunya.

Diumenge dia 25, festa major de l'Esplai. A les dotze del migdia, a l'església parroquial, missa pels difunts de l'associació, oficiada per Mn. Pere Sala. A un quart de dues, a la sala d'actes de l'entitat, acte d'homenatge presidit per la

eus ací les activitats de l'Associació de Gent Gran de Moià (l'Esplai), que extraiem del butlletí informatiu núm. 120 (juny 2006).

Divendres dia 2 de juny, a dos quarts de set de la tarda, xerrada sobre «Estafes i consells de seguretat», a càrrec dels Mossos d'Esquadra de Manresa.

Diumenge dia 4 del mateix mes, a les sis de la tarda, projecció de la pel·lícula *La leyenda del Zorro*, amb Antonio Banderas i Catherine Zeta Jones.

Diumenge dia 11, a la mateixa hora, actuació musical del veterà cantant Josep Guardiola. Sorteig d'una toia.

Dilluns dia 12, excursió a la Cerdanya, amb visita a Montlluís, estany de Matamala i Font-romeu. Dinar a Puigcerdà. Animada sobretaula i retorn a Moià.

Presidència de l'acte d'homenatge

Aspecte del dinar de germanor

Sra. Antònia Urgellès i Bern, vídua de Ramon Molera, promotor de l'Esplai de Moià: presentació a càrrec de Joan Gaja; salutació del president, Joan Coll; salutació de la presidenta de la festa; lliurament de plaques i rams de flors al matrimoni format per Àngel Freixa i Guada-

lupe Gàlvez, en representació de la gent gran; adhesió del batlle, Josep Montràs; cantada d'havaneres pels Cantaires de l'Esplai. A les dues, a l'esplanada de l'es-tanyol del parc, dinar de germanor. Ball de festa major animat pel teclista Rai-mon.

CAMPANADES

UN LLIBRE ÉS UN MIRALL

Cada vegada estic més convençut que en els llibres només hi trobem allò que tenim al cap, o poc se'n falta. Dic això perquè, d'entrada, hem d'acceptar que la lletra del text comporta la possibilitat de múltiples interpretacions. Alguns lectors culturalment preparats m'han dit que *El codi Da Vinci* els ha resultat pesat, mentre que a d'altres no. Quan llegim, les connotacions emotives i associatives les hi aportem nosaltres, cada lector. Quasi es pot dir que, llegint uns quants el mateix llibre, ningú no llegeix el mateix llibre. Que ningú no es molesti pel que ara diré, que és una citació: «Un llibre és un mirall. Si un ase s'hi emmiralla, només pot veure allò que ell és.» Es pot llegir a qualsevol edat, amb qualsevol formació, però les lectures seran ben diferents: la de l'adolescent, la del jove universitari o amb cultura, la del qui llegeix per entreteniment. Fins és un llibre diferent llegint-lo nosaltres a diferents edats. Moltes vegades he escrit que, quan llegeixo, em llegeixo. La qual cosa la concreto dient que un llibre és un mirall on m'emmirallo.

ALGUNS NOMÉS CREUEN QUE CREUEN

Havent conegut molts que es diuen creients i la indiferència amb què viuen allò que diuen que creuen, i havent

conegut també les vacil·lacions amb què molts ateus parlen de llurs conviccions, en trec la conclusió que molts creients només «creuen que creuen» i molts ateus només «creuen que no creuen».

A la meua edat no sabria pas on posar la ratlla entre un «creient» i un «no creient». La ratlla divisòria deu existir, però no crec que ningú la pugui marcar en la fitxa parroquial, i si ho fa, s'equivoca. Molts creients no arriben ni a «crèduls», i molts dels ateus no arriben pas al concepte d'ateu.

Encara que un servidor em considero creient, cada dia prego: «Senyor, doneu-me, si us plau, tanta fe que no em cansi de buscar-vos.»

Ateu i creient són dos conceptes radicalment oposats, però en la vida van sempre barrejats. Parlant del tema de Déu, un em deia que probablement els ateus pensen més en l'«absència» de Déu que els creients en la «presència» de Déu.

La «creença» i la «descreença» pateixen l'ambigüitat de totes les coses humanes.

Cap religió, ni la nostra, no pot tancar Déu dins una gàbia de conceptes. Podria ser que a casa nostra hi hagués molta gent que només creu que creu, però que no creu.

Mn. Pere CAMPÀS BONAY

VIII APLEC DE FERRERONS

I diumenge dia 25 de juny es va celebrar per vuitena vegada l'aplec a l'antiga parròquia de Sant Pere de Ferrerons. Va resultar una bona festa. Tot hi va acompanyar: feia bo i molta calor, encara que de tant en tant una mica d'airet ens retornava. Abans, i a fi de sufragar part de les despeses, s'havia rifat un xai, en combinació amb la loteria de l'ONCE del 23 de juny.

A les deu del matí, puntual com sempre, la Maria Sala ja ens convidava a coca i xocolata desfeta. La gent arribava caminant des de Moià, amb la cara enrojolada per l'esforç de la pujada, però valia la pena. Una estona per a saludar els amics que any rere any arriben a l'antiga parròquia recordant fets passats i esperant veure la gent que en altre temps havia nodrit aquella comunitat rural. Aquest any, però, una notícia ana-

va de boca en boca: «És veritat que vindrà el senyor bisbe?» Feia il·lusió pensar que, després de cinquanta-dos anys, un bisbe diria missa a Sant Pere de Ferrerons.

Abans de les dotze, efectivament, arribà Mòns. Romà Casanova i Casanova, bisbe de Vic, amb el seu secretari, el diaca Oriol Pallàs. El grup musical Pedres Vives ja feia estona que ocupava el seu lloc intentant afinar instruments i veus. La celebració eucarística, concelebrada per Mn. Francesc Xavier Arumí, rector de Moià i de Ferrerons, fou emotiva per als qui cada any acudim a l'aplec. El senyor bisbe ens féu un sermó curtet però ple d'humanitat, fe, alegria i respecte.

Acabada la missa hi hagué rifes de llonganisses, coques i xampany, mentre

Un moment de la missa presidida pel bisbe

la gent podia parlar lliurement amb el bisbe Romà, que no dubtà a voler ser un més dins l'aplec. Mentre parlàvem entre tots, ens acompanyava una música d'acordi, ben escaient en aquell indret rústic. Jo recordava que, quan era xica, els meus germans —l'un amb l'acordi i l'altre amb el violí— feien música perquè el jovent pogués ballar (cosa que es feia després d'una audició de sardanes amb gramola).

En arribar, cap a les dues, al camp on es coïa l'arròs, tots els tractors antics i algun camió ens parlaven de la història de la pagesia. El senyor bisbe va parlar amicalment amb els tractoristes, que li explicaven el funcionament de les seves màquines. Després va ajudar a tirar l'arròs a la gran paella i a remenar-lo, i a l'hora de dinar, al serrat de les Alzines, poguérem comprovar que havia quedat molt hn.

Com a sobretaula i tot prenent el cafè, hi hagué concert. Els acordionistes participants en la II Trobada es reuniren a l'era de Cal Nespler i varen oferir el seu repertori, reforçats per una flauta travesera i un violí. Fou ben bonic. El grup Tracanet (format pels germans Quim, acordionista, i Andreu, violinista) ens va convidar a ballar danses.

Cap a les set poguérem gaudir d'una aïrosa audició de sardanes per la cobla Lluïsos de Taradell.

Durant la tarda alguns visitants anaven a l'església i invocaven sant Pere. Això em recordà les vegades que havíem anat a rosari a Ferrerons.

Després, quan tots vàrem tornar a les nostres llars, cansats de la jornada, ens quedava la satisfacció d'un dia molt intens i compartit.

Glòria PONS

CLÍNICA PODOLÒGICA MOIÀ

DR. Carme Mendoza Saura
M-Cià Podologia 1.113 / M-Cià Infermeria 34.996

TRACTAMENTS DE PODOLOGIA I INFERMERIA

Plaça Colom, 4, 2n, 2a
Tel. 93 820 9155 - 08100 MOIÀ

GAS-OILS ROVIRA, S.L.

CALEFACCIONS INDUSTRIES
AGRICOLA

MOIÀ Avda. Zona Industrial, s/n
tel. **830.12.25**

AVINYO Antoni Pont, s/n
Tel. **838.72.78**

CALDERS Crta. de Manresa Km 18,4

ENCOMANDES EXTERIORES
A. G. 11.000 - 11.115

CENT CINQUANTA ANYS DE LES DOMINIQUEES DEL P. COLL

El mes d'agost d'enguany s'escau el cent cinquantè aniversari de la fundació de la Congregació de Germanes Dominiques de l'Anunciata, conegudes com a Dominiques del Pare Coll, personatge vinculat a Moià.

Francesc Coll i Guitart havia nascut a Gombren (Ripollès) l'any 1812. A deu anys ingressà al seminari de Vic i més tard al convent dels dominics de Girona. Encara que no hi pogué estar gaire

temps, a causa de la llei d'exclaustració de 1835, havia assimilat profundament l'ideal dominicà.

Va ser vicari de la parròquia de Moià a partir de l'any 1839 i, després, missioner infatigable pels pobles de Catalunya, on inculcà la devoció al sant rosari. A Moià encara perviu l'associació del Rosari Vivent, fundada per ell.

Però la gran obra del P. Coll va ser la fundació de la Congregació de l'Anunciata. En els seus recorreguts apostòlics anava comprovant l'abandonament de l'educació religiosa i cultural a les zones rurals i que una de les causes de la corrupció de costums era la ignorància religiosa. Per això hi donà resposta fundant a Vic, el dia 15 d'agost de 1856, la Congregació de Dominiques de l'Anunciata, dedicada a l'educació de la infància i joventut, sobretot en pobles abandonats; la cofundadora i primera mare general fou la moianesa Rosa Santauegènia i Coll.

En morir, el 2 d'abril de 1875, la Congregació tenia més de tres-centes religioses i gairebé cinquanta cases. Com volia el fundador, l'Anunciata s'anà estenent pel món i avui és present en vint països de quatre continents: Europa, Amèrica, Àfrica i Àsia.

El P. Coll fou declarat beat per Joan Pau II el 29 de maig de l'any 1979 i amb aquest motiu li fou erigida posteriorment (29 de maig de 1983) una imatge a la façana de l'església parroquial de Moià.

Amb motiu de l'escaiença assenyala-da, felicitem les Dominiques del Pare Coll.

PUBLICACIONS

n aquesta secció donem compte de publicacions relacionades amb Moirà o el Moianès o bé d'informació publicada sobre la nostra vila i rodalia i la seva gent. Distingim tres apartats: llibres, revistes i diaris.

Llibres

En l'apartat de llibres, aquesta vegada ens referim al catàleg titulat *B. Casas de Valls (1861-1907)* que acompanyava una exposició del pintor Bonaventura Casas i Pàmies, nat a Valls i finat a Barcelona, exposició tinguda al Museu de Valls l'any 1996. En efecte, el catàleg conté (p. 51) un cartell de la casa de teixits Mercè y Sala, amb fàbrica a Moirà (probablement, la coneguda més tard com a fàbrica Sala Patau, al carrer de la

Coma). El cartell original, que ací reproduïm, és imprès sobre paper de mida 46,5 x 29,8 cm i constitueix un bell espècimen de l'estil decorativista Art Nouveau.

Revistes

En l'apartat de revistes i començant per les editades a Moirà o rodalia, hem vist:

—el número 24 (març-maig 2006) de «El Butlletí» del grup municipal MAP, amb 4 pàgines de temàtica municipal;

—el número de juny 2006 de «L'Opinión», del grup municipal del PSC, amb 4 pàgines també de temàtica municipal;

—el número 29 (juny 2006) de «Roba Estesa», publicació comercial gratuïta del Moianès, amb 24 pàgines d'anuncis i altres seccions;

—el número de juny 2006 de «El Castell de Calders», butlletí informatiu municipal de Calders, amb 24 pàgines sobre la vida calderina;

—el número 65 (juny 2006) de «Supersopa», revista del CEIP Josep Oriols i Roca, amb 36 pàgines de temàtica escolar; conjuntament hem rebut un volumet de 30 pàgines titulat «Aigua», amb treballs sobre aquest element, volumet editat en ocasió de la diada de Sant Jordi d'enguany (col·lecció El Pissarri, núm. 8);

—el número 34 (I semestre 2006) de «Modilianum», revista d'estudis del Moianès, amb 144 pàgines, majorment dedicades al Moianès medieval i concretament als seus castells; aquest número fou presentat en tres actes: a Castellcir, el dissabte dia 1 de juliol a dos quarts de nou del vespre; a Calders, el diumenge dia 2 del mateix mes a tres quarts d'una del migdia, i a Moirà, el mateix dia, a les set de la tarda..

Passant a les revistes editades a fora, hem vist:

—el número 55 (II trimestre 2006) de «Llengua Nacional», amb dos treballs de Josep Ruaix i Vinyet (*Adverbis no tractats com cal*, p. 27, i *Dos llibres d'Anton Busquets i Punset, reeditats. Llur valor etnogràfic, literari i lingüístic*, pp. 33-37) i una ressenya del *Manual de redacció científica*, de Carles Riera, signada per Carles Domingo;

—el número 9 (maig 2006) de «La Corbella», revista informativa semestral de la Plataforma per la Llengua, amb l'article *Homenatge a Josep Ruaix*, signat per Joan Triadú;

—el número del 9 de juny del setmanari «Presència», amb una llarga entrevista al dibuixant moianès Picanyol, signada per Mercè Miralles i encapçalada així: «Josep Lluís M. Picanyol, dibuixant, guionista, ninotaire de referència. El pare d'Ot el Bruixot és ara autor de "Històries d'una pensió. Preus barats i plats plens". En aquesta pensió, regentada per la seva mare, Picanyol hi va passar dels 7 als 14 anys i allí va agafar cos la seva vocació»;

—el número 1053 (juny 2006) de «Cavall Fort», amb un article divulgatiu de Maria Àngels Petit i Mendizàbal (titulat «Ur, el brau salvatge»), un conte de l'escriptor moianès Manel Ballart i les habituals col·laboracions del ninotaire Picanyol.

Diaris

Passant als diaris, hem trobat les següents notícies (que donem per ordre cronològic i, si no diem res, es tracta del diari manresà «Regió 7») d'interès per a Moià i rodalia i la seva gent:

—2-6-2006: «Calders sedueix la camera. Una empresa de sabons roda un espot al camí de Bellvei».

—2-6-2006 («El 9 Nou»): «David Darnés guanya el trial COTA de Moià».

—3-6-2006: «Pentecosta agraïda», comentari a l'evangeli del diumenge signat per Clara Solà i Bujons.

—5-6-2006: «Un motorista de Calders, ferit molt greu en un accident en un revolt perillós. El motorista va col·lidir amb un camió i ara és ingressat a la Vall d'Hebron de Barcelona». «Forn de Calç. Calders», fitxa d'un col·leccionable distribuït amb «Regió 7» signada per Jaume Peramau, del Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya.

—6-6-2006: «L'ADF del Moianès celebra una jornada de demostració». «Em satisfà poder resoldre els problemes de les clientes», breu entrevista a Mariola Vives, botiguera de Moià, dins la secció «Gent de casa».

—8-6-2006: «Judo: 90 nens i nenes van participar en el Trofeu Vila de Moià». La «meteoimatge» és un cavallet del diable, fotografia tramesa a la redacció per Carme Codina, de Moià.

✓ LAMINES IMPERMEABILITZANTS
✓ PREPARATS ASFÀLTICS
✓ MÀSTICS I PERFILS PER A JUNTS
✓ AILLADORS TÈRMICS I ACÚSTICS

✓ ADITIVS PER A MORTERS I FORMIGONS
✓ PINTURES PER A LA CONSTRUCCIÓ
✓ PRODUCTES ANTICORROSIVS

ASFALTEX

Prestigi en Impermeabilització

Ctra. Molins de Rei a Rubí, km. 7,3 VALLDORÈIX (Barcelona) ☎ 936 747 112 - Fax 935 884 393 E-mail: asfaltex@adv.es http://www.asfaltex.com

—9-6-2006 («Avui», suplement): «El Moianès, a cavall de tres comarques. Moia i els seus voltants us esperen per mostrar-vos com vivia l'home primitiu i explicar-vos un tros de la història de Catalunya, mentre contempleu paratges i racons ben bucòlics».

—9-6-2006 («El 9 Nou»): «Balenyà s'oposarà amb ungles i dents a la pedrera de Collsuspina». «Doble triomf de David Sánchez a la Copa Catalana de BTT». «Anna Henestrosa participa en l'Emakumen Bira (Euskadi), prova de ciclisme femení per etapes»

—10-6-2006: la «meteoimatge» és una posta de sol des de Peníscola, foto tramesa a la redacció pel moianès Carles Illa.

—12-6-2006 («El 9 Nou»): «S'ha constituït la societat Promovent & Mark S.L., dedicada a estudis de mercat, promocions i comercialització de tota mena d'articles de neteja i hostaleria. Administrador: Manuel Nieva, ctra. de Vic, km 27'5, Moia». «En el darrer ple de l'Ajuntament de Moia s'aprovà per unanimitat que Aigües de Moia gestioni amb capital moianès el servei de subministrament d'aigua potable i depuració d'aigües residuals. També s'aprovà, **per** majoria, crear una comissió d'estudi per a formar una societat que vetlli per la construcció i gestió d'habitatges de protecció oficial en dos punts del poble».

—13-6-2006: «Reparen un pont situat a l'accés al polígon industrial del Prat de Moia». «La trobada de puntaires reuneix 400 artesanes a Castellterçol».

—14-6-2006: «M'admira la capacitat del nen de transmetre alegria», breu entrevista a Mireia Antonell, directora de la llar d'infants Els Garrofins, de Moia. La «meteoimatge» és una papallona fotografiada en un jardí de Moia, foto tramesa a la redacció per Carme Codina.

—15-6-2006: la «meteoimatge» és una fotografia del temple parroquial de Moia, foto tramesa a la redacció **per** Carles Illa.

—16-6-2006: «Triatló: El 8è Ciutat de Manresa espera 300 triatletes a l'Agulla, demà. Xavier Llobet i Núria Padrís, guanyadors cinc i quatre cops respectivament, surten de favorit». «Triatló: Núria Padrís, cinquena en el Campionat d'Euskadi de Mitja Distància, a Zarautz». «La veu de l'experiència al mundial», nota sobre el moianès Ramon Forcada, cap de mecànics de l'equip Honda **LCR**, a propòsit del campionat mundial de motociclisme. Semblantment, hi havia una nota sobre el també mecànic moianès David Gutiérrez.

—16-6-2006 («El 9 Nou»): «Segon lloc de Núria Padrís a la triatló de Salou».

—17-6-2006 («Dossier Econòmic de Catalunya»): «El projecte de futur del

CLINICA DENTAL

Dr. Marc Pujol Comajoan

ODONTOLOGIA GENERAL-URGÈNCIES
ORTODÒNCIA-IMPLANTS

Plaça Major, 10, 3r. 2a.

Tel. 93 830 06 98

08180 MOIA

Moianès», article signat per Marta Purtil Paradell, gerent del Consorci del Moianès.

—18-6-2006: «Triatló: El Ciutat de Manresa brilla a l'Agulla. L'olímpic manresà Xavier Llobet i la moianesa Núria Padrisa es van imposar en la prova»; hi ha, a més, una breu entrevista a la triatleta moianesa, destacant-hi la frase: «Sempre que vinc aquí vull guanyar, encara que m'hi hagi de deixar la vida».

—19-6-2006: la «meteoimatge» és un celatge de Castellterçol, foto enviada a la redacció per Joan Capdevila.

—19-6-2006 («El 9 Nou»): «Un ramat d'unies 700 ovelles van iniciar diumenge a Castellcir un camí que els farà creuar el Lluçanès per segon any consecutiu fins al pla d'Anyella».

—20-6-2006: «Música: L'òpera de Mozart "Il Re Pastore", a Castellterçol».

—22-6-2006: «Esports: Anna Henestrosa competirà en el Giro femení. La ciclista moianesa formarà part de la selecció espanyola que competirà en la prova italiana», reportatge d'una pàgina.

—23-6-2006: «Calders i Monistrol de Calders no reben correu convencional des de fa deu dies. La cartera titular està de baixa des del dia 12 de juny i Correus no ha trobat un substitut estable».

—23-6-2006 («El 9 Nou»): «Títol estatal de BTT per al moianès David Sánchez a Bilbao».

—24-6-2006: «Art: Marcel·lí Antúnez serà a l'Art Tech Media 06 de Barcelona, un espai per a debatre l'art del futur».

—26-6-2006: «S'ha constituït la societat Garden Center Moianès S.L., dedicada al comerç al detall de plantes, flors, animals domèstics, etc. Administradors: Montserrat Garcia i Carolina Talavera. Adreça: Abat Escarré, 19, Moià».

—27-6-2006: «Castellterçol aprova un pressupost de 4-2 milions d'euros». «Hi ha jovent que demana coses rares per als cabells», breu entrevista a Jordi Ribé i Arisa, barber de Moià, dins la secció «Gent de casa».

—28-6-2006: la «meteoimatge» és una papallona en un jardí de Moià, foto tramesa a la redacció per Carme Codina.

—29-6-2006: «L'Ajuntament de Moià vol eixugar una part del deute hipotecant un edifici emblemàtic (Can Carner)». «Música: De Mozart al tango. El Francisc Vihas de Moià proposa un festival eclèctic amb set concerts».

—4-7-2006: la «meteoimatge» és una papallona al jardí públic de can Riera de Moià, foto enviada a la redacció per Carme Codina.

—5-7-2006: «El conductor d'un quad, ferit greu a Calders».

GCM

Garden Center Moianès

Composicions florals i plantes d'interior
Articles de decoració

Plantes de temporada
Arbres i arbusts

Complements de jardineria
Projectes de nous jardins i manteniments

Carretera N-141, Km. 21,9 (Hostal de la Grossa)
08180 - Moià (Barcelona)

Tel: 93 830 93 35
Fax: 93 830 93 36

www.gardenmoianes.com
garden@gardenmoianes.com

RAFEL CASANOVA, HEROI I MITE

La figura de Rafel Casanova s'ha fet servir, en el transcurs dels anys, com a símbol i referent de la lluita per la recuperació de les llibertats de Catalunya. Tot i haver estat magnificat com l'heroi per antonomàsia dels fets de l'Onze de Setembre de 1714, el coneixement de la seva actuació, a nivell del que en podríem dir «el gran públic», és minso i superficial. Aquest desconeixement permet que la seva figura sigui any rere any motiu de controvèrsies, la seva biografia utilitzada com a arma des de fora de Catalunya per a atacar les aspiracions del nostre país (recordem, entre moltes d'altres, les declaracions del Sr. Fraga Iribarne dient que «... ni siquiera lo fusilaron ...») o també des de dins mateix, contraposant-lo al general Moragues, considerat sempre com a màxim exponent de la resistència catalana per part de grups més o menys radicals.

Manuel Cruells, en la seva biografia de Casanova, definia molt bé aquesta contraposició: «Casanova, en el nostre

record històric, és el símbol de les nostres institucions perdudes però mantenint constantment l'esperança de recuperaries, mentre que Moragues és el símbol de la lluita a ultrança, lluita més militar que política (...). S'han establert diferències comparatives entre Moragues i Casanova, però, de fet, aquestes diferències responen només a circumstàncies, a temperaments i a la formació de cada un d'ells. Casanova representa fonamentalment la lluita cívica i jurídica, mentre que Moragues representa l'element simplement militar d'aquella lluita, però era un mateix exaltament emotiu, ple de fidelitats, que els movia en la seva donació suprema a la causa catalana. La veritat és que cada un d'ells va complir amb el seu deure, i si el seu final respectiu fou diferent és degut més aviat a una simple qüestió de sort, com passa sempre al final de totes les guerres ...»

Si volguéssim fer una biografia de Rafel Casanova prescindint de la seva actuació en el darrer any de la guerra de

Nova presentació museogràfica de la Casa Rafael Casanova de Moià, resultat de la col·laboració entre el Museu d'Història de Catalunya i l'Ajuntament de Moià

Successió, amb cinc ratlles la tindríem acabada: Casanova és un advocat, amb una relativament bona posició social i amb una vida familiar com tantes d'altres de la Catalunya de finals del segle XVII i les primeries del XVIII. Una persona dedicada a la seva professió, que no va ser mai ni un gran home de lleis ni va deixar escrita cap obra cabdal de pràctica jurídica. Casanova entra en escena amb motiu de la guerra, sens dubte que amb un gran convenciment, ja que, si ho mirem fredament, s'havia d'estar molt compromès i s'havia de creure molt en la causa que es defensava per a acceptar el nomenament de Conseller en Cap el novembre de 1713, amb la pràctica totalitat del país ocupat, Barcelona assetjada i Catalunya abandonada pels seus aliats.

Ja ho va escriure Santiago Albertí: *«Sempre ens ha fet l'efecte que fins els més destacats, com Pau Claris o Rafel Casanova, no foren pas homes de dots genials, sinó gent imposada de les responsabilitats del càrrec, a l'extrem de fer el cor fort quan resultava molt dur de mostrar-se a l'altura de les emergències.»*

Casanova no era un home d'armes, era home de pau, de dret i de pacte, per la qual cosa fou sempre extremadament respectuós amb les institucions que representava. Això no treu que sabés imposar la seva autoritat tant sobre els polítics civils com sobre els militars quan la situació així ho va requerir.

Una petita aproximació biogràfica

La destrucció l'any 1839 dels arxius parroquials de Moià per part de les forces carlines del comte d'Espanya no permet d'establir amb exactitud la data de naixement de Rafel Casanova, però tots els indicis ens la fan situar pels voltants de 1660. La primera dada certa que en tenim es remunta a l'any 1672, quan exerceix de padrí de la seva germana Susanna. La fe de baptisme fa esment que per aquelles dates era estudiant de gramàtica.

La família Casanova havia arribat a Moià en 1461 per mitjà de la compra d'uns masos. Procedien del mas Casanova de Sant Cugat de Gavadons, petita parròquia propera a Moià, perta-

Dormitori de la Casa Rafael Casanova de Moià, situat a la planta noble de l'edifici

nyent a l'actual municipi de Collsuspina, però que en aquella època pertanyia al terme del castell de Tona. Amb el pas dels anys els Casanova augmentaren considerablement el seu patrimoni, varen deixar de banda la vida pagesa i s'establiren dins la vila de Moià, en una casa que progressivament anaren engrandint. Des de la seva casa pairal administraven les seves propietats i es dedicaven al comerç de gra i llana proveint la important indústria tèxtil del Moianès.

Rafel Casanova i Solà, pare del nostre biografiat, va contraure matrimoni amb Maria Comes i Sors, filla d'una família amb importants propietats a la zona del Vallès i que va aportar al matrimoni un quantios patrimoni. D'aquest matrimoni en coneixem onze fills, d'entre els quals, segons les dades de què disposem, Rafel podria ocupar el cinquè lloc. Una nova dada la trobem en el testament de la seva mare, datat en 1678, quan Rafel és esmentat juntament amb el seu germà Josep, establerts ambdós a Barcelona.

El 22 de juliol de 1696, Rafel Casanova, doctor en drets i advocat en exercici, contragué matrimoni amb Maria Bosch i Barba, vídua i hereva d'un important patrimoni a Sant Boi de Llobregat. El matrimoni va durar poc, ja que Maria va morir en 1704. N'hagueren quatre fills: Francesc, l'hereu, que va morir en 1710; Rafel, que va estar tota la vida al costat del seu pare, i dos bessons que moriren infants: Pau i Teresa.

En l'exercici de la seva vida professional Rafel Casanova va mantenir sempre un estret lligam amb la seva família i amb la seva vila nadiua. En l'escassa documentació conservada es pot veure una llarga relació, tant abans com després de la guerra de Successió, com a advocat i procurador de la Comunitat de Preveres de Moià, on el seu germà Josep, prevere i beneficiat, exercí molts anys d'administrador. També es conser-

ven alguns documents referits a causes que va defensar, tant de membres de la seva família com de persones de Moià o amb vinculació amb la vila.

A l'escena pública: Conseller Tercer

A causa de la malaltia i posterior mort de Jacint Lloredà, Conseller Tercer de Barcelona, nomenat en l'extracció corresponent a 1705, s'hagué de fer una extracció extraordinària per a cobrir la seva vacant, fet que es produí el 25 de gener de 1706 i en què fou elegit Rafel Casanova per al càrrec. El seu mandat, que s'extingia el 30 de novembre del mateix any, va coincidir amb les Corts convocades per l'Arxiduc i el primer setge de Barcelona. Els dietaris del Consell de Cent recullen tota una sèrie d'actuacions en les quals Casanova va participar de forma més o menys destacada.

Acabat el mandat, Rafel Casanova participà encara en diferents actuacions públiques, com ara formar part de l'ambaixada que la ciutat de Barcelona envià a Mataró (1708) a rebre Elisabet de Brunswick, esposa de Carles III, o acompanyant la representació de la ciutat en algunes de les moltes visites protocol·làries que el Consell feia a l'Arxiduc. També Carles III li concedí el títol de «ciudadà honrat de Barcelona» el 6 de febrer de 1707.

Els darrers mesos de la guerra

Rafel Casanova torna a un primer pla l'any 1713. La situació a la ciutat i al país ha canviat molt. L'eufòria pel fracàs del setge de 1706 ha donat pas a una situació molt més angoixant: el país està pràcticament ocupat per les forces borbòniques, que imposen en el territori que van conquerint una brutal repressió. La Pau d'Utrecht ha deixat solucionada la guerra a Europa, i els aliats, en virtut del Conveni de l'Hospitalet, han evacuat Catalunya. En les negociacions de pau el problema de la defensa tant de

Catalunya com del seu ordenament jurídic s'ha obviat i la guerra ha quedat convertida només en un problema intern de la monarquia hispànica. En resum, les potències europees han acceptat Felip V i li han deixat les mans lliures per a solucionar «a la seva manera» el problema català.

En aquest estat de coses, la Junta de Braços convocada el juny de 1713, amb la pressió sobretot del Braç Reial o popular, decideix resistir. En aquests moments ja no per la defensa d'un o altre candidat a ocupar el tron hispànic, sinó per la pròpia supervivència del país, les constitucions i les llibertats. Casanova va

Estàtua de Rafael Casanova a Barcelona, obra de Rossend Nobas, instal·lada originàriament a tocar de l'Arc de Triomf el maig de 1888

participar en aquesta Junta i posteriorment fou designat per a formar part de l'anomenada Junta Secreta, els membres de la qual, cinc en total, havien de ser qui havien de conduir, almenys políticament, la guerra.

No és lloc, ni l'espai ho permet, per a explicar el desenvolupament dels darrers mesos de la resistència catalana abans d'arribar al fatídic 11 de setembre. Crec, però, que cal fer esment de tres moments en què Casanova té una actuació clau. El primer, el seu propi nomenament com a Conseller en Cap el novembre de 1713. El segon, la seva actuació en la decisiva Junta de Guerra del 3 de setembre de 1714. El tercer, la seva intervenció durant l'assalt definitiu de Barcelona el dia 11 del mateix mes. Aquests tres fets poden donar una mesura del tarannà de Casanova, del seu grau de compromís amb la causa catalana i del seu caràcter, maltractat moltes vegades des del desconeixement.

L'elecció del Conseller en Cap

El 30 de novembre de 1713 s'havien de renovar els càrrecs del Consell de Cent. Un sector dels dirigents barcelonins volia, ateses les especials circumstàncies en què es trobava la ciutat, renovar el mandat dels consellers. Una altra part, partidària de la resistència ultrancera, volia fer les renovacions tal com es preveia en les Constitucions. Manuel Flix, el Conseller en Cap a qui s'havia de renovar el càrrec, era partidari de la capitulació, cosa que els partidaris de la resistència no podien acceptar. Una dita feia: «*les bosses són sàvies*», referint-se al fet que en moments difícils sempre hi havia la possibilitat que sortís, si convenia forçant la sort, un consistori amb les persones adequades a cada circumstància. Molt probablement la figura de Casanova podia representar un candidat de consens, a mig camí entre els irredemptistes i els partidaris de la capitulació.

Feta l'elecció, Casanova es va mostrar un candidat ferm, capaç d'imposar la seva autoritat tant a militars, topant en algunes ocasions amb els caps de la defensa, com als polítics, mantenint una difícil relació especialment amb el conseller segon, Salvador Feliu de la Penya, destacat membre del grup partidari de la resistència ultrancera, sobretot en aspectes referits a corrupteles en el proveïment de la plaça, aspecte que li estava encomanat, i favoritismes en l'entrada i sortida de productes de la plaça a càrrec de persones del seu cercle més proper.

La darrera Junta de Guerra

El 3 de setembre de 1714 el duc de Berwick, que havia rellevat el duc de Pòpuli en el bloqueig a Barcelona, instà una vegada més la rendició de la plaça. Ja tenia preparat el dispositiu militar necessari per a l'assalt definitiu, però també era conscient del cost que amb seguretat representaria l'expugnació de Barcelona. En el si del Consell de Cent les dues postures s'havien radicalitzat: una part dels militars i el mateix Conseller en Cap, adoptant una postura possibilista, volien obrir negociacions, encara que fos per guanyar temps, refer mínimament les defenses i veure si es podia rebre alguna ajuda des de Mallorca. Per al grup irredemptista qualsevol negociació significava capitular, es donaven com a certs els rumors que la flota anglesa es dirigiria cap a Barcelona per trencar el bloqueig marítim de la ciutat i que la situació podia fer un tomb inesperat. Finalment, tan sols quatre dels trenta membres presents de la Junta votaren a favor de negociar, entre ells Casanova i el general Villarroel. El militar, no volent ser responsable de la carnisseria que s'acostava, va dimitir i va demanar un transport per a sortir de la ciutat. Casanova, per contra, es mantingué en el lloc, acatà la decisió de la majoria i es disposà a encapçalar la defensa.

L'Onze de Setembre

A quarts de cinc de la matinada de l'11 de setembre de 1714, Berwick inicià l'atac definitiu. El general Villarroel, que encara no havia pogut abandonar Barcelona, va reprendre el comandament efectiu de la plaça. Va donar instruccions als caps militars i també a les autoritats civils, ja que pel caire que prenia la situació aquell atac es preveia com el definitiu. Amb un grup de cavalleria es va dirigir al Pla de Lull, on va ser ferit. A quarts de set del matí, seguint les indicacions de Villarroel, els Consellers de la ciutat, amb les forces, especialment de la Coronela, que havien pogut aplegar, es dirigiren a la muralla de Jonqueres. L'arribada d'aquests reforços, amb les autoritats i la bandera de Santa Eulàlia, símbol de la ciutat, fou una espècie d'injecció de moral per als combatents, els quals emprengueren un contraatac que permeté de recuperar el baluard de Sant Pere i obligà a retrocedir els borbònics fins al Portal Nou. En el terraplè de la muralla caigué ferit el Conseller en Cap. D'allà fou retirat i, en un atzarós trasllat, portat fins a l'hospital instal·lat al Col·legi de la Mercè. A migdia l'avanç borbònic era lent però imparable i, malgrat una certa estabilització dels fronts, la ciutat estava perduda.

Casanova i Villarroel, ferits tots dos, poca cosa més pogueren fer que donar el vist-i-plau als termes de la capitulació. A fi de sostreure el Conseller en Cap de la més que probable repressió, fou inscrit com a mort en el registre de l'Hospital de la Santa Creu, tota la documentació que podríem qualificar de «sensible» fou destruïda i ell fou amagat fins que pogué ser traslladat a la casa pairal dels seus sogres a Sant Boi de Llobregat.

Després de la guerra

Podríem dir que la repressió posterior a l'ocupació de Barcelona va tenir dos vessants: es va acarnissar especialment en els caps militars, amb llargues i dures

Àmbit de la nova exposició permanent de la Casa Rafael Casanova de Moià dedicat a la mort sense descendència de Carles II, rei d'Espanya

penes de presó, com en el cas de Villaruel, o execucions humiliants com la de Moragues. En els civils la repressió se centrà principalment en l'embargament de béns i la imposició de multes i contribucions abusives. Els béns de Rafel Casanova foren embargats i, com a la majoria, no se li aixecà el segrest fins a 1725, amb motiu de la Pau de Viena. El seu únic fill vivent, Rafel Casanova i Bosch, passà els moments finals de la guerra servint com a alferes en la guarnició del castell de Cardona i es pogué acollir a les condicions de la seva capitulació. Passada la guerra inicià estudis de dret a la nova universitat de Cervera i la família pogué viure sense excessives estretons, gràcies a l'herència materna.

Casanova, després de restar amagat un quant temps, tornà a reprendre la seva carrera com a advocat i tornà a obrir despatx a Barcelona. Durant els anys posteriors a la guerra mantingué contactes amb els exiliats catalans a Viena, especialment amb Francesc de Castellví, que estava redactant la seves

Narraciones históricas de 1700 a 1725 i a qui va fornir de moltes notícies i informacions sobre el setge de Barcelona. Diferents autors li atribueixen també l'autoria o almenys una participació destacada en la redacció del *Record de l'Aliança fet al Sereníssim Jordi Augusto Rei de la Gran Bretanya* (1736), memorial que recordava als anglesos el Tractat de Gènova i els demanava ajuda i protecció perquè els catalans poguessin recuperar les seves institucions. Casanova va deixar la seva professió retirant-se definitivament a Sant Boi l'any 1737, lloc on morí i fou enterrat el 3 de maig de 1743.

El mite Casanova

Pràcticament durant cent cinquanta anys l'Onze de Setembre i els seus protagonistes restaren en un gairebé total oblit, llevat d'alguns fets anecdòtics propers cronològicament a la fi de la guerra. La seva recuperació i la posterior mitificació vindrà de la mà de la recuperació historiogràfica que va propiciar la Renaixença en la segona meitat del segle XIX.

No hi ha dubte que tots els pobles necessiten els seus referents. Tampoc no hi ha dubte que en els darrers cent anys tant els fets de l'Onze de Setembre de 1714 com la figura de Rafel Casanova s'han convertit en un dels referents de l'imaginari mític i patriòtic català i que l'un no s'entendria sense l'altre. L'Onze de Setembre és el fet, Casanova representa la personificació d'aquest fet. No hi ha dubte tampoc que ambdós són mites que podríem qualificar de «barcelonins», ja que neixen, es desenvolupen i s'exporten arreu del país a través de Barcelona, per altra part circumstància ben comprensible, ja que els fets històrics i els personatges que donen lloc a la formació d'aquest mite s'esdevenen a Barcelona.

Aquesta recuperació —mitificació si es vol dir així— des d'una òptica purament barcelonina i en un moment en què el coneixement del fet i dels seus actors és molt petit, fa que es focalitzi bàsicament en un sol personatge, que per altra part era l'únic de qui es tenia un mínim coneixement i una significació important per a la ciutat de Barcelona: Rafel Casanova, a qui la ciutat ja havia dedicat un monument l'any 1888, si bé no individualment, sinó dins un conjunt de vuit estàtues de personatges il·lustres catalans que havien d'ornar l'accés a l'Exposició Universal d'aquell any.

El monument a Casanova, gomboldt pel naixent catalanisme polític, es converteix en punt de referència de diferents reivindicacions, tant en la campanya en defensa del dret civil català (1889) com en les primeres commemoracions de l'Onze de Setembre. Casanova representa, com dèiem al principi, les institucions perdudes i l'anhel per recuperar-les. Per això també es converteix en víctima de les dictadures de torn, al·lèrgiques per definició a qualsevol cosa amb tuf de catalanisme: Primo de Rivera suprimeix les commemoracions de l'Onze de Setembre, i la dictadura fran-

quista elimina commemoració i monument.

Casanova, com a referent per a la recuperació de les llibertats catalanes, ressorgeix amb força a partir de 1976, primer amb la commemoració del primer Onze de Setembre després de la mort de Franco, a Sant Boi, lloc on està enterrat, després de descartar-se Moià, lloc de la seva naixença, i posteriorment amb les ofrenes florals institucionalitzades al peu del seu monument, que prenen el caire d'acte central de la commemoració de la Diada a Barcelona.

A partir d'aquest moment, Casanova «s'exporta» arreu de Catalunya com a personificació de l'Onze de Setembre. Val a dir que a les primeries del segle XX i durant la dictadura franquista el seu coneixement és limitat, especialment fora de Barcelona. El coneixement històric de la Guerra de Successió ha augmentat considerablement en els darrers trenta anys i, per tant, també el dels seus protagonistes, que van essent cada vegada més coneguts i reivindicats.

Per desgràcia, sembla que en aquest país no podem recordar per igual tots els qui, cada un des del seu lloc, l'han defensat. Sembla que per a lloar la figura d'un calgui destrossar la de l'altre o emprendre una mena de competició per buscar un número u. No n'hi ha prou amb haver de rebatre els atacs, típics i tòpics, que vénen de més enllà del Principat cada any per l'Onze de Setembre, que caiem, entre nosaltres mateixos, en la temptació de la simplificació i el descrèdit. Casanova, Moragues, Villarroel, els germans Desvalls, Bac de Roda, Dalmau i tants d'altres varen lluitar pel que creien, tots en la mesura de les seves possibilitats, amb les seves grandeses i les seves misèries i tots per igual mereixen respecte i consideració.

Ramon TARTER

(reproduït de «L'Avenç», maig 2006)

LLEURE I CULTURA

Heus ací algunes activitats lúdiques o culturals esdevingudes a Moià recentment:

—El diumenge dia 4 de juny al matí, a la plaça del Colom, Festa del Comerç Just; a les dotze, espectacle de circ, per la companyia Clown Fish; actes organitzats per Moianès Solidari. A les quatre de la tarda, al parc, Festival de la Cançó, organitzat per Mans Unides amb la col·laboració de grups de dansa i gent de Castellterçol i Castellsir; es varen recollir 337 euros, destinats a un projecte benèfic a l'Àfrica.

—El diumenge dia 11 del mateix mes, excursió matinal a Oló organitzada per

Rivendel. A les sis de la tarda, al pavelló poliesportiu, XIII Festival de Patinatge, amb la col·laboració de l'escola de dansa Somnis.

—El dissabte dia 17 a partir de les deu del matí al Club Hípic el Serrat (de Bossanya), final de la Lliga Catalana de Horseball. A les vuit del vespre, festa del quart aniversari de la Casa de Andalusia a Moià, amb una interpretació de cançó espanyola i ball andalús. També a les vuit del vespre, a la plaça Major, sopar popular organitzat (per quart any consecutiu) per l'ABIC (Agrupament de Botiguers i Comerciants) i animat pels pallassos Teni i Tila i l'il·lusionista Àlvaro; hi participaren unes dues-centes persones.

Una instantània del festival de patinatge (11 de juny)

El concert de l'Escola de Música (18 de juny)

—El diumenge dia 18 a les dotze del migdia al parc municipal (esplanada de l'estanyol), concert de fi de curs de l'Escola de Música.

—El divendres dia 23, revetlla de Sant Joan a la discoteca La Festa.

—El diumenge dia 25 a les vuit del vespre a l'Ateneu, quatre grups en concert: K47, Simply Five, S & G, Iker & Eloi Band.

—El divendres dia 30 de juny a les set del vespre a l'Ateneu, pintada d'un mural; a les nou, botifarrada popular; a les onze, concert del conjunt Skabanga, actes organitzats per JIA (Jovent Independentista de l'Altiplà). També a les onze de la nit, a la discoteca Hort, Festa Country.

—El diumenge dia 2 de juliol a les cinc del matí, excursió pel Donasà i l'Arièja (França), organitzada pel GEMI. A les set de la tarda al parc municipal, audició de sardanes per la cobla Lluïsos de Taradell

EXPOSICIONS

El pintor moianès (resident a Palamós) García Iglesias ha fet recentment dues exposicions: una a Santa Cristina d'Aro, del 2 al 25 de juny, i una altra a Sant Feliu de Guíxols, de l'1 al 15 de juliol.

L'artista moianesa Neus Mas i Estiragués va fer una exposició d'aquarel·les a Manlleu del 17 de juny al 3 de juliol.

I la també artista moianesa Montserrat Soler va exposar les seves pintures al Casal de Moià, del 20 de juny al 3 de juliol, amb el títol «Silenci».

ESPERANTO

Amb el nom de «Babiladoj» tenen lloc mensualment unes reunions organitzades per KAE (Associació Cultural Esperantista) en què es debaten, en esperanto i sota la batuta d'un modera-

dor, temes d'actualitat. La reunió número 79 tingué lloc a Mojà el dia 11 de juny a la seu de l'Esperanto-Grupo Mojà, al carrer del Palau, sobre el tema «Estàs a favor de la Unió Europea?». Després d'un interessantíssim debat, els assistents van visitar el Museu i el parc municipal i dinaren a la biblioteca Ramon Molera.

La pròxima «Babiladoj» tindrà lloc a Monistrol de Montserrat el 9 de setembre, sobre el tema «La dona moderna». El Congr s Universal d'Esperanto d'enguany es farà a Florència (Itàlia) del 29 de juliol al 5 d'agost. Podeu visitar la pàgina de la biblioteca esmentada a www.elmoianes.net/esperanto.htm o posar-vos en contacte amb l'adreça electr nica molur@telefonica.net.

PERSONALS

El dissabte dia 17 de juny, al santuari de Montserrat, van celebrar les noces de diamant matrimonials ( s a dir, els seixanta anys de casats) els esposos Joan Franquesa i Fontcuberta (fill de Mojà) i Maria Cabana i Codina. L'enhorabona.

El jove moianès Andreu Vilardell i Forcada ha acabat la carrera d'enginyer superior en Telecomunicacions, a l'Escola Tècnica Superior de Telecomunicacions de Barcelona, adscrita a la Universitat Polit cnica de Catalunya. Desitgem èxit al nou professional.

Caria Ventosa i Petitb , resident a Barcelona però vinculada a Mojà, s'ha llicenciat en Medicina i Cirurgia per la Universitat de Lleida. També desitgem èxit a la nova metgessa i felicitem el seu avi Sebastià Petitb  i Picahol, antic redactor i sempre amic de LA TOSCA.

NOUS ESTABLIMENTS, CURSOS, PROMOCIONS

Ha obert bufet d'advocat a Mojà el Sr. Llorenç N hez i Lozano, amb domicili al c/ del Remei, 54, tel. 93 830 20 08.

La Caixa de Manlleu va inaugurar, el dia 29 de juny, el seu local remodelat, a l'av. de la Vila, 18.

L'Escola Municipal de Música de Mojà ha obert les inscripcions per al curs 2006-2007. Tel. 93 820 76 62.

El Club Esportiu Mojà ofereix: cursets de natació, del 3 al 28 de juliol; escola de tenis i classes particulars, del 4 de juliol al 27 d'agost; la XVII Escola de Futbol, del 10 al 22 de juliol.

PC Mojà ha programat cursos intensius d'inform tica durant el juliol. Tel. 93 820 80 80.

Prana Yoga ha convocat un curs intensiu de juliol. Tel. 93 820 85 33.

Teresa Rafart invita a bronzejar-se en quinze minuts. Tel. 93 830 07 07.

La Bruixa ofereix pitxes a domicili durant el juliol i l'agost. Tel. 93 820 84 34.

L'ABIC va sortejar coques de Sant Joan. El mateix agrupament de botiguers va organitzar per al dissabte dia 1 de juliol, coincidint amb l'inici de les rebaixes d'estiu, la Tercera Diada de Botigues al Carrer.

MISCEL L NIA

El Fanal i la Plataforma Anti-Autopista del Moianès han engegat una campanya d'oposició al projecte de la variant de Sant Feliu de Codines i l'autopista de Sant Quirze Safaja. Per a més informació, tel. 93 830 05 42.

A principis de juny va iniciar la seva tasca de subdirectora de l'oficina moianesa de «la Caixa» la Sra. Sara Farr  Ciurana.

El divendres dia 16 de juny a dos quarts de deu del vespre es va fer a l'església parroquial una vetlla de pregària «en l'entorn de Taizé».

En l'assemblea del Cor Parroquial de Moià celebrada el dia 16 de juny es procedí al canvi de nom de l'entitat, que en endavant es dirà Coral de Moià, i a la renovació de la junta directiva.

El dissabte dia 17 de juny a dos quarts de vuit del vespre l'Associació Rusc i Avets va celebrar, al taller L'Arc de Sant Martí (c/ Calders, 2), la seva assemblea general.

Durant la campanya que precedí el referèndum sobre l'Estatut d'Autonomia de Catalunya celebrat el dia 18 de juny, a Moià es feren alguns actes electorals, es posaren pancartes i es distribuí propaganda.

Ràdio Moià presenta «Club d'estiu», un nou programa d'humor, música, concursos, jocs i molts regals. Cada dissabte, de tres a set de la tarda, a la piscina municipal i al dial 107.8 FM.

Les Coves del Toll, del 15 de juliol al 3 de setembre, obriran cada dia al matí, de dos quarts d'onze a les dues.

L'ajuntament ha difós una circular sobre «Què fer en cas d'incendi forestal?».

L'Agrupació Sardanista ha repartit entre els seus socis l'estat de comptes

de l'exercici 2005, juntament amb el programa d'audicions del 2006.

El dia 12 de juliol era prevista la inauguració de la I Exposició de la Premsa Local i Comarcal, amb participació de LA TOSCA, a les cotxeres del Palau Robert (passeig de Gràcia - Diagonal) de Barcelona. L'acte s'emmarca dins les celebracions del vint-i-cinquè aniversari de l'Associació Catalana de la Premsa Comarcal.

MOVIMENT DEMOGRÀFIC

Naixements

Manel Domínguez i Bufante, fill de Dario Fernando i de Helen Elizabeth, dia 28 d'abril.

Marc Ysac i Jiménez, fill d'Àlex i de Virgínia, dia 3 de maig.

Julià Sánchez Cano, filla de Manuel i de Pilar, dia 19 de maig.

Albert López i Sánchez, fill de Pere i de Sandra, dia 26 de maig.

Savely Kolchenko, filla de Sergei Kolchenko i d'Oxana Vasilieva, dia 1 de juny.

Marc Huertas i Hueso, fill de Floren i de Maribel, dia 2 de juny.

Ferran Llusà i Taché, fill de Ferran i de Noèlia, dia 4 de juny.

Fertilaiser

Jardí / Agricultura / Ramaderia

Productes nutricionals per als professionals de la jardineria i particulars.

Productes per a malalties de plantes verdes i ornamentals, d'interior i exterior, de la gespa i dels arbres i arbusts

Carrer Paraires, 3 Pol.Ind. El Prat 08160 Moià (davant de la delxalleria)
Horari De dilluns a divendres de 9 a 1 i de 3 a 7 Tel. 93 820 76 88 Fax. 93 830 09 08 Email. info@fertilaiser.com

Laia Capdevila i Rofes, filla de Marc i de Noemí, dia 4 de juny.

Laia Sabaté i Martínez, filla de Josep Maria i d'Eva, dia 6 de juny.

Naim Ezequiel Rodríguez Coello, fill de Freddy i d'Elsa, dia 8 de juny.

Queralt Cuadro i Bisbal, filla de David i de Gemma, dia 12 de juny.

Núria Farràs i Soldevila, filla de Salvador i de Lurdes, dia 15 de juny.

Laia Alsina i Farràs, filla de Pere (i néta de Manel Alsina i Roqueta, company nostre de redacció, a qui felicitem) i d'Elisenda, dia 15 de juny, a Barcelona.

Marta Pérez i Tarter, filla de David i de Maria, dia 22 de juny.

Jan Pascual i Gràcia, fill de Joan Carles i de Lourdes, dia 23 de juny.

Noa Broncano Roman, filla de Carlos i de Susana, dia 1 de juliol.

L'enhorabona als venturosos pares.

Casaments

David Gonzalo i Zamora (natural de Manresa i veí de Moià) amb Martha Cecília Melo Núñez (natural de Colòmbia i veïna de Moià), dia 17 de juny.

Roger Sison i Ferrés (natural i veí de Barcelona) amb Montserrat Franquesa i Sala (natural de Vic i veïna de Moià), dia 8 de juliol, a Castellterçol.

Felicitem els nuvis.

Defuncions

Serafina Masagué i Casajoana, de setanta-nou anys, vídua de Ricard Farell i Peiró, dia 3 d'abril, a Sabadell.

Maria Bascompta i Sendra, de setanta-sis anys, dia 10 de juny.

Josep Ponsa i Prat, de vuitanta-un anys, dia 20 de juny.

Manel Coll i Guàrdia, de noranta-tres anys, vidu d'Antònia Orriols, dia 24 de juny.

Roser Cabasa i Arnau, de noranta-vuit anys, vídua de Joan Gabaldà, dia 3 de juliol.

Al cel sien. Donem el condol als seus familiars.

NOTA DE LA REDACCIÓ

La portada que embelleix aquest número de festa major de LA TOSCA és obra de l'artista barcelonina-estanyenca Marina Berdalet, a qui agraïm la gentilesa. Es basa en un dibuix de la portalada nord de la nostra església parroquial.

Els qui vulguin donar-nos articles, notícies o altre material per al pròxim número han de fer-nos-ho arribar abans del dia 30 d'agost, en què tancarem l'edició. Demanem que hom ens informi d'esdeveniments com naixements, casaments, defuncions esdevingudes fora de Moià, finals de carrera, festes familiars, activitats d'entitats, etc. Gràcies.

moiadent

ODONTOLOGIA I PRÒTESIS

ODONTOLOGIA GENERAL
SOLUCIONS ESTÈTIQUES
IMPLANTS
PRÒTESIS SOBRE IMPLANTS
PRÒTESIS FIXES
PRÒTESIS AMOVIBLES

C/ Sant Sebastià, 1-3 - 08180 MOIÀ - Tel. 93 820 76 64

"la Caixa"

CAIXA D'ESTALVIS I PENSIONS
DE BARCELONA

Subscripció a LA TOSCA

En/Na _____

domiciliat a _____

de la població de _____, codi postal _____

se subscriu al butlletí moianès LA TOSCA a partir de gener del 2006.

signat:

Banc o Caixa _____

sucursal de _____

adreça de la sucursal: _____

Senyors: Us prego que fins a nova ordre siguin abonats amb càrrec al meu compte corrent o llibreta d'estalvis número _____

els rebuts que us seran presentats a cobrament pel periòdic LA TOSCA, a nom de

_____, _____ de _____ del 2006.

signat:

Preu de subscripció: Moià, 15 euros; fora de Moià, 18 euros.

Enviar-ho a LA TOSCA, Joies, 11-13 (Can Carner), 08180 MOIÀ,
o bé donar-ho a algun redactor del periòdic

(per exemple,

Josep Ruaix, Av. de la Vila, 18,

Manel Alsina, Av. de l'Escola Pia, 4)

**Per a dents
més blanques**

DENTIBLANC

El dentífric amb extracte de papaia,
d'enèrgica acció emblanquidora.

**DENTS NETES,
BLANQUES I
BRILLANTS**

Demani consell farmacèutic.